

בג"צ 11 /

**בבית המשפט העליון בירושלים
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק**

1. נוער כהלכה, ע"ר
2. הרב יואב ללוס, עו"ד

באמצעות ב"כ עוה"ד ד"ר אביעד הכהן או עו"ד ישעיהו אברהם
שכתובתם למסירת כתבי בי-דין ברחוב הלל 23 ירושלים
טלפון: 02-6259333 פקס: 02-6259332
דוא"ל: aviad@mishpat.ac.il

העותרים

נגד

1. שר החינוך
2. מדינת ישראל – משרד החינוך והתרבות
3. מדינת ישראל – האגף לחינוך מוכר שאינו רשמי, משרד החינוך

כולם ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים, ירושלים

4. עיריית ירושלים
ככר ספרא 3, ירושלים
טלפון: 02-6297592 פקס: 02-6296490

5. עיריית בני ברק
מרח' ירושלים 58 בני ברק 51100
טלפון: 03-5776588 פקס: 03-5776283

6. עיריית מודיעין עלית
מרח' שער המלך 4 מודיעין עלית 71919
טלפון: 08-9141200 פקס: 08-9141244

7. עיריית ביתר עלית
מרח' רבי עקיבא 38 ביתר עלית 99879
טלפון: 02-5888100 פקס: 02-5888123

המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי וצו ביניים

עתירה למתן צו על תנאי

המצווה על המשיבים לבוא לנמק וליתן טעם:

1. מדוע לא יקיימו את חובתם על פי דין וימנעו בכל האמצעים העומדים לרשותם את אפלייתן לרעה של בנות ממוצא מזרחי ("ספרדיות") בהליכי רישום וקבלה ל"סמינרים" - מוסדות חינוך חרדיים לבנות [להלן - "סמינרים"] בכלל, ולביטול ה"מנסה" הקיימת בהם בפרט;
2. מדוע לא ידאגו לאכיפת חוק חינוך חובה כך שכל הבנות שאמורות ללמוד בסמינרים אכן ילמדו במוסד חינוכי מוכר ולא יישבו בביתן בהיעדר מוסד חינוכי הולם וראוי לרמתן שיקבלן לשורותיו;
3. מדוע לא יפקחו פיקוח אקטיבי, יעיל ושקוף ויפעלו בזמן אמת לחיסול כל חשש לפעילות בלתי חוקית בכלל, ולהפליה על רקע עדתי בפרט;
4. מדוע לא יפעילו את מלוא סמכויותיהם על פי דין כדי לקיים פיקוח הולם וראוי על הליכי הרישום והקבלה לסמינרים על מנת להבטיח ביעורה של כל הפליה עדתית, ובכלל זה מדוע לא ידרוש את כל המידע לשם קיום פיקוח יעיל על נוהלי הרישום ואופן ביצועו בהתאם לאמור בתקנה 5(א) לתקנות חינוך ממלכתי (מוסדות מוכרים), התשי"ג-1953;
5. מדוע לא יפעילו את סמכויותיהם לפי חוק הפיקוח על בתי ספר, ויבטלו את רישיונם של סמינרים שמפלים לרעה תלמידות ממוצא מזרחי או לחלופין יגרעו את שיעור תקצובם;
6. מדוע לא ישקלו המשיבים 1-2 השעייתם או פסילתם של מנהלי בתי ספר הנותנים יד למדיניות ההפליה, בהתאם לסמכותם לפי תקנה 7(ב)(2) לתקנות חינוך ממלכתי (מוסדות מוכרים), התשי"ג-1953;
7. מדוע לא יימנעו מהאצלת סמכות ההחלטה בדבר רישום וקבלת תלמידות לסמינרים לגורמים אחרים, לרבות כאלה שאינם עובדי המדינה או הרשויות המקומיות;
8. מדוע לא ידאגו לפרסומם ברבים, ובדרך נגישה לכלל הציבור, לרבות באתר האינטרנט של משרד החינוך את תנאי הקבלה והתקנונים של כל הסמינרים, ואת נוהל קבלת תלמידים לרבות האפשרות להגיש ערר על החלטת סמינר לדחות תלמידה שנרשמה אליו;
9. מדוע לא יקיימו את הוראות נוהל קבלת תלמידים לחינוך העל יסודי, ככתבו וכלשונו, וידאגו לאכוף את הוראותיו על הסמינרים;
10. מדוע לא ימנו המשיבים 1-2 גוף פיקוח עצמאי, מקצועי ובלתי תלוי, מעין נציבות שוויון הזדמנויות בעבודה, או נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, על מנת לפקח על ביעור תופעת ההפליה במוסדות החינוך החרדי בכלל, ובסמינרים בפרט.

ולמתן צו ביניים

האוסר על המשיבים, או מי מהם, לפתוח בהליכי רישום לכל הסמינרים החרדיים לקראת שנה"ל תשע"ג, עד אשר תידון העתירה לגופה.

וזה דבר העתירה

אמא: כשאני באתי אליך פעם ראשונה ביקשת ממני שהילדה לא תהיה על אבוטבול [=שם משפחה "ספרדי"], שהיא תהיה על ברקוביץ' [=שם משפחה "אשכנזי"].

מנהלת: זה בשבילך, בשבילך, לא בשבילי!

אמא: איך זה בשבילי? הילדה מגיל אפס רגילה להיות אבוטבול, מה פתאום אני אגיד לה עכשיו את ברקוביץ'?

מנהלת: בשבילך, אני רציתי לבוא לקראתך, אנחנו את המכסה של הספרדים גמרנו. לנו הוועדה לא הרשתה לקבל עוד בנות ספרדיות כי הם רצו שנישאר סמינר אשכנזי.

אמא: אני הבנתי

מנהלת: אז תקשיבי אלי, הם רוצים, בכדי שיהיה להם עוד סמינר רגיל, מעורב. הם רוצים ש... ההיפך, כשאין מי שלוחץ לקבל בנות ספרדיות, ואני לא גזענית שיהיה לך ברור, אני אוהבת אנשים כמות שהם, אז הם לא נותנים, הם אומרים שאם עוברים את המכסה אז מה יקרה בסוף? בסוף נהפוך לסמינר ספרדי ואז יורד להם אפשרות איפה לשבץ בנות. אז אני אמרתי לך עצה טובה, מכיוון שיש כאן את העניין של ברקוביץ', והאמת היא שגם הראש ישיבה קלמן שהתקשר אלי, הציג אותך בתור ברקוביץ'.

אמא: כן, ככה הוא מכיר אותי.

מנהלת: אחרת לא הייתי מתקדמת בכלל, שוב, לא בגלל שום חיסרון, בגלל שהוועדה לא מרשה.

אמא: הבנתי

(מתוך הקלטה של שיחת אם לבת המועמדת להתקבל לסמינר עם מנהלת סמינר בירושלים. שמות המשפחה שוננו כדי להימנע מפגיעה בילדה המדוברת)

אני מבקש מכבוד תורתו שימסור להמנהלים בלי שום תירוצים
ואמתלאות שמחוייבים לקבל תלמידים מבני עדות המזרח... ובטח
 שדעת כבוד תורתו צריך להיות המכריע בכל הספיקות שנתהוו בזה...
ואני כותב זה בתורת הלכה ופסק הלכה שאין לנטות מזה ובזכות זה
 יתברכו כולם בכתיבה וחתימה טוב לאלתר לחיים טובים ארוכים ושלוש
 ויזכו לכל טוב. [הרב מנחם מן שך ז"ל, מנהיג דרכה של היהדות החרדית
 ומערכות החינוך שלה בדור האחרון]

הפליה, ידענו, היא הרע-מכל-רע.

הפליה מכרסמת עד כלות ביחסים בין בני-אנוש, ביניהם לבין
 עצמם.

תחושת הפליה מביאה לאובדן עשתונות ולהרס מרקם היחסים
 בין אדם לרעהו.

אנו נתקלים בתופעת ההפליה יום-יום: במקום העבודה, בבית
 המשותף, בעמידה בתור, ביחסים של בעלי שררה לאזרח ולתושב.
 כך בהפליה אישית, כך בהפליה חברתית, כך בהפליה אתנית, כך
 בכל הפליה והפליה. הפליה תפרק משפחה.

בהפליה מתמשכת יאבד עם ותשבות ממלכה. אין פלא בדבר
 אפוא שבכל אתר ובכל דור עשו ועושים בני החברה הנאורים
 להעלמתה ולמיגורה של ההפליה. והמלחמה היא מלחמה
 מתמדת, מלחמת יום-יום. משולה היא להדיפת גלי הים, שאם
 תנוח לרגע ישטפו ויכסו. עיקר הוא, כמובן, יחסי האנוש בחיי
 היום-יום. וגם אם לא נדקדק בקיום המצווה "ואהבת לרעך
 כמוך", נתבע ונתבע קיום הצו "דעלך סני לחברך לא תעביד":
 כל ששנוא עליך לא תעשה לחברך". [בג"ץ 7111/95 מרכז
 השלטון המקומי נ' הכנסת, פ"ד נ(3)503]

"Numerus Sfaradicus Clauzus" ("צומרוס ספרדיקוס קלאוזוס")

20. עניינה של עתירה זו בתופעה שלמרבה הצער לא ניתן לכנותה אלא " Numerus Sfaradicus Clauzus" ("צומרוס ספרדיקוס קלאוזוס") - ההפליה קשה, מחפירה ומבישה של בנות ממוצא מזרחי (להלן – בנות "ספרדיות") בהליכי רישום וקבלה לסמינרים החרדיים לבנות (המקבילים לבתי ספר תיכון המגור הכללי) ברחבי הארץ, ובמיוחד בסמינרים היוקרתיים בערים ירושלים, בני ברק, ביתר עלית ומודיעין עילית. סמינרים אלה משתייכים לזרם ה"מוכר שאינו רשמי", וממומנים ומפוקחים על ידי משרד החינוך. מקצתם, בעיקר אלה שמצויים בבני ברק, אף נמצאים בבעלות הרשות המקומית.

21. תופעה זו, של הפליה קשה וקיום "מכסות" של **מקסימום** 30% תלמידות ספרדיות בכל סמינר ידועה היטב לכל הבקי, ולו מעט, בנבכי החינוך החרדי. כפי שיפורט להלן בהרחבה, היא גם קיבלה ביטוי בפסיקת בתי המשפט, בדו"חות מבקר המדינה ומבקרי הרשויות המקומיות, בפרסומים מדעיים ובאמצעי התקשורת. יש לראותה גם בהקשר הרחב יותר של הפליית תלמידות "ספרדיות" בחינוך החרדי, שמתחילה כבר בגיל גן הילדים ובית הספר היסודי (תופעה שמקצתה נגלה לעין בפרשת עמנואל, בג"ץ 1067/08 נוער כהלכה ויואב ללום נ' משרד החינוך ואח', ניתן ביום 6.8.09 [2009] [להלן – בג"צ עמנואל])

דרך הילוכה של העתירה

22. מפאת אופייה המורכב של העתירה נציג נא את עיקרי מהלכה. חלקה הראשון יוקדש לתיאור המצב **העובדתי**, תוך הצבעה על נתונים ועדויות שמעידים על קיומה של הפליה עדתית בסמינרים. לאחר מכן נסקור את פניות העותרים למשיבים בעניין זה ואת תשובותיהם, במידה והיו כאלה.

23. חלקה השני של העתירה יוקדש לניתוח המצב **המשפטי** שעומד בבסיסה. בראשו נציג את התשתית הנורמטיבית הכללית המסדירה את פעילות הסמינרים והפיקוח עליהם, ולאחר מכן את העילות הספציפיות שבגינן מתבקשת התערבות בית המשפט הנכבד.

העותרים והמשיבים

5. העותר מס' 1, ארגון "נוער כהלכה", הנו עמותה שלא למטרות רווח, הפועלת מזה חמש שנים לביעור נגע ההפליה העדתית במערכת החינוך, ובעיקר במערכת החינוך החרדית שם פשה נגע ההפליה והגיע לממדים גדולים.

6. העותר מס' 2, עו"ד הרב יואב ללום, מנהל מזה מספר שנים בשם העמותה מאבק ציבורי עיקש לביעור ההפליה העדתית במוסדות החינוך. הרב ללום למד בישיבות חרדיות, וילדיו

- מתחנכים במערכות החינוך החרדי. אחד המאבקים שניהלו העותרים בהפליה העדתית במערכת החינוך החרדית הגיע לשיאו בפרשת "בג"צ עמנואל" שנזכר לעיל.
7. למען הסר ספק, נדגיש כי בנוסף לעותרים המנויים בראש העתירה, שותפים לעתירה זו אנשים נוספים מן המגזר החרדי מכל רחבי הארץ, מירושלים ומעמנואל, מאופקים ומאלעד, שילדיהם לומדים במערכת החינוך החרדית, לרבות בסמינרים.
8. דא עקא, שהלחץ – עד כדי איומים – המופעל עליהם מצד חבריהם לקהילה, להימנע מפנייה לערכאות (שבעיני רבים מהם נתפסות כ"ערכאות של עכו"ם", ראו מאמרו הנ"ל של הכהן; י' ברנד, ערכאות של גויים במדינת היהודים, ירושלים, תשי"ע), וחשש שמא יבולע לילדיהם בעקבות כך, מונע מהם את ההצטרפות לעתירה כעותרים "רשמיים" (לעניין זה ראו גם עת"מ (ירושלים) 241/06 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משרד החינוך, טרם פורסם. פסק הדין ניתן ביום 26.4.06. [להלן – עתירת האגודה לזכויות האזרח].
9. רק כדי להמחיש את עוצמת האיומים, צורפו לעתירה (נספח עת/1), כמה דוגמאות של כתבי פלסטר ואיומים שהופנו כלפי הפונים לבג"ץ או לרשויות או אפילו לבית דין של תורה בענייני ההפליה העדתית בחינוך החרדי.
10. המשיבים מס' 1-3, שר החינוך, משרד החינוך ואגף המוכש"ר, אחראים ומוסמכים מכוח החוק על קיום חוק חינוך ממלכתי, ומפקחים על בתי הספר היסודיים והעל יסודיים במדינת ישראל, לרבות אלה המשתייכים למסגרת החינוך ה"מוכר שאינו רשמי", דוגמת בתי הספר שהם נושא עתירה זו.
11. המשיבות מס' 4-7 הרשויות המקומיות ירושלים, בני ברק, מודיעין עילית וביתר עלית, אחראיות על מערכת החינוך בתחום שיפוטן מכוח היותן "רשות חינוך מקומית" שאף מופקדת מכוח החוק על רישום הילדות לסמינרים החרדיים. כפי שיבואר להלן, סמכות זו מואצלת על ידם לא אחת לסמינרים עצמם, או ל"ועדות רבנים" למיניהן, שעושות בפועל את השיבוץ כאוות נפשם, כשהרשויות המוסמכות מקבלות את הכרעתם כ"כוח ראה וקדש".
12. לא למותר לציין, כי עיקר תקציבם של הסמינרים בא להם מכספי מדינה. הן מכוח עובדה זו, הן מכוח מעמדו, תפקידו ומטרתו, חלות על מוסדות אלו חובות מן המשפט הציבורי.
13. למען הסר ספק, מבקשים העותרים להוסיף כי בהיות עתירתם מכוונת בעיקרה אל המשיבים, רשויות השלטון, שהם הגורמים המוסמכים למלא את חובות החוק בדבר איסור הפלייה וניהול, פיקוח ובקרה על מוסדות החינוך, ועל מנת למנוע סרבול מיותר של הליכי העתירה, לא צורפו אליה לעת הזו משיבים נוספים, דוגמת סמינרים ספציפיים ומכל מקום, הסעד בעתירה זו מתבקש רק נגד רשויות ממלכה ולא נגד הסמינרים עצמם.
14. צירוף משיבים רבים לעתירה היה מסרביל את העתירה שלא לצורך. עם זאת, דבר העתירה יובא הן לידיעת איגוד מנהלי הסמינרים, שמציג עצמו כ"גוף המייצג" את הסמינרים השונים, הן לידיעת בתי הספר שעניינם עומד במוקד העתירה, וכבר כעת מודיעים העותרים על נכוונתם לצרף – היה וירצו בכך – כל מי מבתי הספר-הסמינרים או מי מהורי התלמידות הלומדות בסמינרים המדוברים כמשיבים לעתירה, היה ויבקשו לעשות כן, ולו בשל העובדה כי הם עשויים להיות מושפעים, ולו בעקיפין, מתוצאותיה.

מערכת החינוך החרדי לבנות

42. בארץ פועלת רשת ענפה של סמינרים חרדיים לבנות. רובם ככולם חוסים תחת מטריית שם המשפחה של "בית יעקב" ומתוקצבים, ממומנים ומפוקחים על ידי המדינה, הגם שרבים מהם פועלים מבחינה משפטית במסגרת ארגונית של עמותות פרטיות. [להרחבה ראו פרי-חזן הנ"ל, והפנייה לספרות ענפה, שם.

43. מנקודת מבט היסטורית, ראוי לציין כי רשת "בית יעקב" של החינוך העצמאי (אשר עיקר בתי הספר של הרשת במגזר החרדי הינם בתי ספר יסודיים לבנות) הוקמה על ידי גבי שרה שנירר ז"ל במזרח אירופה. במהלך השנים, עמדו בראשה רבנים ואנשי חינוך, בולם יוצאי מזרח אירופה ומרכזה. [לעניין זה, ראו בהרחבה: Weissman, Deborah: Bais Ya'akov: as an Innovation in Jewish Women's Education: A Contribution to the Study of Education and Social Change, in: 7 Studies in Jewish Education 278 (1995)].

44. מתוך כך, עד היום נשלטת הרשת באופן מוחלט, על ידי אנשים ממוצא "אשכנזי", ואלה דואגים לשמר את ההגמוניה של מורשתם, הן בקביעת תכני הלימוד, הן באיוש משרות הניהול וההוראה הבכירות במוסד, והן בקבלת תלמידות, מיון וסיווגן.

45. אשר לתכני הלימוד ואורח החיים בבית הספר: כך, למשל, תפילה בנוסח אשכנז/ספרד בלבד – לפי מנהג החסידים או תלמידי הגר"א – ולא לפי נוסח עדות המזרח, גם במקום שבו רוב התלמידות יוצאות עדות המזרח (התלמידות נדרשות להשתמש רק בסידור אשכנזי). ספרי ההלכה שמהן לומדות הבנות הם חיבורים של חכמי אשכנז כגון קיצור שולחן ערוך, ולא חיבורים של גדולי חכמי המזרח, דוגמת ה"שולחן ערוך", "בן איש חי" או ספרי ההלכה של הרב עובדיה יוסף שליטי"א.

46. אשר לאיוש משרות הניהול הבכירות: בכל הסמינרים הגדולים, היוקרתיים והמרכזיים עומדות מנהלות או מנהלים "אשכנזים" בלבד, המתווים את רוח בית הספר ודרכו החינוכית, ומפקחים על שמירת ה"מבטח" הספרדית שלא תעבור, חס וחלילה, את מחסום 30 האחוזים. משרות ניהול והוראה לאנשי חינוך ספרדיים ניתנים, וגם זאת במשורה, רק בסמינרים (דוגמת "בית-מרגלית") שבהם כל התלמידות הן מזרחיות.

47. מצב דברים זה מקבל ביטוי גם בהנהלת רשת "בית יעקב" - "מרכז החינוך העצמאי" שמקיים עמה קשר הדוק. על אף שדוברי הרשת החינוכית מתפארים לא אחת שאלפי תלמידות, ואולי אף למעלה ממחצית כלל התלמידות ברשת, הן "ספרדיות" - בהנהלת "בית יעקב" לא מכהן (ודומה שמעולם לא כיהן) מעולם ולו חבר אחד ממוצא "ספרדי".

48. למען הסר ספק, העותרים אינם טוענים שמוצאו של אדם הוא המדד היחיד למינוי לתפקיד ניהולי או חינוכי. אך הדרה מוחלטת, של 100%, של הציבור הספרדי מהנהלת "בית יעקב" ומשרות הניהול הבכירות בה, אומרת דרשני!

49. נקל להבין ש"רוח מפקד" זו מחלחלת לכל המערכת. מתוך כך, וכפי שיפורט להלן בהרחבה, מקפידים מנהלים המופקדים על רישום התלמידות וקבלתן, למנוע כניסה של יותר מ-30% תלמידות "ספרדיות" לסמינרים היוקרתיים, בדרכים שונות ומגוונות,

שנשענים על "נימוקים פדגוגיים" או "טעמים הלכתיים", כביכול, טעמים שאין להם כל בסיס עובדתי.

50. כאמור וכמפורט להלן בהרחבה, תופעה קשה זו של הפליה מוכרת וידועה מזה שנים רבות לאנשי משרד החינוך והמופקדים על החינוך החרדי ברשויות המקומיות, אך למרבה הפלא אין הם נוקפים אצבע לעשות לשינויה, באמצעים המשפטיים והמנהליים העומדים לרשותם, משל הייתה זו "גזרה מימי קדם", שאין בלתה ואין לשנותה.

קיומה של הפליה עדתית: הנתונים מדברים בעד עצמם

24. כדוגמא לקיומה של ההפליה, צירפנו לעתירה נתונים שעיקרם התפלגות וחלוקת התלמידות במוסדות התיכוניים לבנות חרדיות בירושלים ועוד. יש לציין כי במקרה ספציפי זה, ומסיבות שאינן תלויות בהם ויפורטו להלן, יקשה עד מאד על העותרים להציג בפני בית המשפט את כל הנתונים הרלוונטיים.

25. מטבע הדברים, במערכת החינוך קיים מיסוך של הנתונים בפני גורמים חיצוניים, בעיקר על מנת לא לפגוע יתר על המידה בצנעת הפרט.

26. מקל וחומר, כאשר מדובר במערכת החינוך החרדית, שמטיבה וטבעה נוהגת חשדנות בכל גורם זר המבקש לפשפש בנבכיה, ומציבה מסך עבה של מידור ומיסוך על המבקשים לבוא בסודה, לא רק מטעמי "עינא בישא" - עין הרע, אלא גם כדי למנוע כל ניסיון של התערבות, פיקוח ובקרה בה.

27. עד כדי כך הגיעו הדברים, שלעתים רשויות המנהל עצמן אינן יודעות בדיוק את מלוא הנתונים במוסדות שהן מתקצבות (לעניין זה ראו: ד"ר לטם פרי-חזן, על הזכות לחינוך והזכות לחנך: האוטונומיה של החינוך החרדי בישראל, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור, חיפה 2011, עמ' 10 [להלן: לטם-פרי]).

28. כפי שעולה גם ממתקרו של ד"ר אודי שפיגל, שחקר לעומק את מערכת החינוך החרדית, וגם מדו"ח מבקר המדינה על השלטון המקומי לשנת 2007, משרד החינוך "מעולם לא מיפה את כלל בתי הספר במגזר החרדי". משעצמו אנשי משרד החינוך לעשות מאמץ ראוי והולם בעניין זה של בירור הנתונים, וחדלו מעשייה ראויה בכיוון זה, ממילא יכולים הם לטעון – כפי שיפורט להלן – "שאינן בידם נתונים על הפליה עדתית".

29. אך ברור הוא, שנתונים שהשיגו העותרים – ותוכם, כפי שיפורט להלן, מדבר בעד עצמו – יכלו בקלות רבה, ומן הסתם בהיקף רחב הרבה יותר, להיפרש לפני משרד החינוך שבמחשבו אמורים להיות כל הנתונים הרלוונטיים לעתירה זו.

30. אילו רק רצו, היו אנשי משרד החינוך מגלים על נקלה את קיומה של ההפליה העדתית הבוטה, הבולטת על פני הנתונים, ופועלים ביד חזקה למיגורה. אך כמפורט לעיל, אם רצון לחשוף את הנתונים אֵין – הפליה מניין?

31. מטעמים של צנעת הפרט, הושמטו בעתירה ובנספחיה שמותיהם הפרטיים של התלמידות. ועם זאת, עיון קל בשמות המשפחה שלהן יגלה על נקלה שמדובר בחלוקה עדתית ברורה, כאשר חלק הארי של הבנות בסמינרים יוקרתיים אלה הן ממוצא אשכנזי, ואילו מכסת הספרדיות לעולם אינה עוברת – בסך הכול (ובדרך כלל גם לא בכיתה אחת!) את מכסת ה-30%.

32. כך, למשל, מתוך 9 כיתות בסמינר ירושלמי ידוע ורב יוקרה, בכתה אחת רק 2 בנות מתוך 43 הן אולי "ספרדיות", בכתה שנייה 6 מתוך 39 הבנות הן אולי ספרדיות, בכתה השלישית 16 מתוך 43 בנות, בכתה הרביעית 15 מתוך 45, וכיוצ"ב.

33. כדוגמא בלבד מובאים כאן נתונים של ארבע מתוך תשע כיתות בהן אחוזי "הספרדיות"

מדברים בעד עצמם.

הנספח המלא מצ"ב ומסומן עת/2.

1/ט	2/ט	3/ט	4/ט
אורבך	אברהם	אדרי	אהרמן
אולך	אדלר	אונגר	בלוי
אייזנבאך	אייזנבך	אלחרר	בקשי-דורון
איינהורן	אלקובי	בהר	ברויער
באביץ	ברוינר	בלוז	ברילנט
בודיק	ברקוביץ	בלייער	גבאי
בריכטא	גוטמן	בן מרגי	גולדהבר
ברים	גרוס	בן שם	גרוס
ברנשטיין	גרוסקופ	ברודבקר	ויינפלד
ברנשטיין	גרינבאום	ברמי	ויינר
ברנשטיין	דויטש	גרוסנס	ויסברג
ברנשטיין	דונט	הורוויץ	זיאת
גפנר	דייטש	הלוי	חבה
הולס	דישון	הנדלר	טהר
הולס	דרברדמיקר	הרשלר	טשרנוק
הוס	וולס	ויינפלד	יוחנן
הופמן	וקסלשטיין	ולדר	יפהן
הורביץ	וינברג	טאוב	כהן
הלברשטאם	ינקוביץ	טובלי	כהנא
הלטובסקי	כהן	כהנאן	למברגר
הנדלס	כהן	לנגנויער	מועלם
וורטהיימר	כהן	מנדלסון	מורגנשטרן
כהן	לור	מסטשי	מזרחי
כהן	ליפשיץ	מרציאנו	מקובר
כהנא	מילר	מרשה	נויבירט
כהנא	מינצברג	נתן	נידאם
לודמיר	מנדלזון	סאלם	נקי
לידר	מרמורשטיין	סגל	סייפיש
ניימן	סגל	סנטר	עמאר

סטאל	פיוטרקובסקי	עמאר	עמר
סטמפל	פרל	פאוסט	פלדינגר
ספרין	קניג	פדידה	פרידרויצר
פיינשטיין	קניג	פוגל	פרלמן
קליש	קרימלובסקי	פולק	צדקה
קפלינסקי	רוזובסקי	פיין	קידר
ראטה	רוזנפלד	פרידמן	רוזנר
ראפפורט	רוטנברג	קוגלמן	רוטנשטיין
שווארץ	רייס	קוגלמן	שטיין
שורץ	שליסל	קופרשמיט	שטרן
שטרן		קלמן	שליידער
שטרן		רבינוביץ	שמחיוף
שפיצר		רום	שנהב
שרשבסקי		שפיגלמן	שפיגל
			שפירו
			תנעמי
לכל היותר 2/43	לכל היותר 6/39	לכל היותר 16/43	לכל היותר 15/45

34. אפשר ולא נאמין למראה עינינו ולמשמע אוזנינו, אך בבית ספר זה מתקיימת, הלכה למעשה, הפרדת מעין "אפרטהייד", בין אשכנזים ומזרחים.
35. לא צריך להיות סוציולוג מומחה או פרופסור לגנאלוגיה וספרי יוחסין כדי לדעת שברנשטיין וקורנגולד, רוטשטיין והלטובסקי, קרשינסקי ופוקסמן, לודמיר ופוליקמן, יודקוביץ ווינשטוק, רובינשטיין ורוזובסקי הם שמות משפחה "אשכנזיים", ואילו גבאי וביטון, מיגיאן וסודרי, מועלם וארביב הם שמות משפחה "מזרחיים".
36. ההפליה זועקת מרשימת התלמידות, והריהי כאות קלון על מצחם של הסמינרים.
37. לו היה מדובר בתופעה "מקומית", בודדת, אפשר והיינו אומרים שאך יד המקרה הוא. אך כאשר "מכסות" אלה בולטות בכל הכיתות, בכל הסמינרים היוקרתיים, ברור מאלין שיש יד המכוונת אותה, ובפרט כאשר "השיטה" משכפלת את עצמה ברשויות המקומיות, של המשיבות 4-7, וברשויות נוספות שבהן פועלים סמינרים חרדיים.
38. לצדה, בולטת תופעת הסמינרים ה"ספרדיים", שבהם אחוז התלמידות המזרחיות הוא 100% או בשיעור דומה לזה. כך למשל בסמינר "בית מרגלית" (הקרוי על שם רעייתו המנוחה של מרן הראש"ל הרב עובדיה יוסף שליט"א), כך בסמינר "נוות ישראל", כך בסמינר "איילת השחר" ואחרים.
39. ושמא תאמר שכל הבנות הספרדיות שלומדות בסמינרים "ספרדיים" אלה הלכו לשם בלב חפץ, לא כן הוא. בידי העותרים מצויות עשרות תלונות על בנות מצטיינות – הן בלימודיהן בבית הספר היסודי, הן בקיום המצוות וביראת השמים שלהן – שהלכו לאותם

- סמינרים סוג ב' רק בדלית ברירה, לאחר שכל בקשותיהן להתקבל לסמינרים ה"אשכנזיים" היוקרתיים נדחו **אך ורק בשל מוצאן העדתי.**
40. דומה שהוכחה נוספת לקיומה של הפליה עדתית היא התעקשותם של לא מעט הורים ספרדים להשאיר את בנותיהן בבית, תוך הסתכנות בהרשעה פלילית ובמאסר, ובלבד שלא יאלצו לשלוח את בנותיהן ל"סמינר סוג ב' " שכל תלמידותיו ספרדיות, ובכך להטביע אות קלון חברתי על מצחן.
41. הלכה למעשה, מתקיימת במערכת החינוך העל תיכוני החרדי בישראל של שנת 2011 מערכת חינוך הפועלת ברישיון מטעם המדינה, מתוקצבת וממומנת מכספי מדינה, שבה יש חלוקה ברורה בין "שחורים" ל"לבנים": יש "גטאות" ל"שחורים-מזרחיים" בלבד, ויש מוסדות שבהם מקפידים מכל משמר שאחוז ה"מזרחיות" לא יעלה, "חס וחלילה", על 30% תלמידות "מזרחיות".
42. ראייה לדבר, שלא מדובר בתהליך מקרי, "פרי התפתחות טבעית", אלא במהלך מכוון, מתוכנן ומתוזמן היטב, יכול לשמש הרכב האוכלוסיה בכיתות בתי הספר היסודיים.
43. בכיתות אלה, – למרות שגם שם מנצנצים לא אחת זרעי ניסיונות ההפליה – מתקיים השיבוץ בעיקרו על בסיס קרבה גיאוגראפית לבתי הספר, לפי "אזורי רישום" וולנטריים. כתוצאה מכך, תופעת ה"מכסות לספרדים" כמעט ואינה קיימת במוסדות אלה, בוודאי לא בעוצמה ובממדים שבה היא קיימת ברישום לסמינרים.

קיומה של הפליה עדתית: עדויות אנשי משרד החינוך

44. הפלייה זו מתרחשת מזה שנים רבות בידיעתם של המשיבים – משרד החינוך, הרשויות המקומיות ומנהלי הסמינרים המפעילים כל אחד את סמינר "בית יעקב" "שלו" – משל היה רכושו הפרטי, אך בד בבד ניזון, וביד רחבה (100%), מכספי ציבור לשם תקצוב בתי הספר.
45. **לטעמם של העותרים הפליה שכולה נשענת רק על בסיס עדתי היא פסולה ובזויה מבחינה חינוכית ומוסרית, אנושית והלכתית, משפטית וחברתית, יהודית ודמוקרטית.**
46. עם זאת, לו היו הסמינרים, משיקולים פדגוגיים שלהם (שכאמור, בעיני העותרים פסולים המה), מבקשים לפתוח להם מוסד פרטי, שאינו ניזון מכספי ציבור, וביד רחבה, היה אולי אפשר לקבל, ובדוחק רב, את הטעוון התומך בקיומם של בתי ספר כאלה בשל שיקולים "רב תרבותיים" כביכול, של שימור מסורת ואורח חיים ייחודי (על אף שלטעמם של העותרים פרט למוצא העדתי, אין כל הבדל ממשי באורח החיים של בת חרדית "אשכנזייה" לעומת זה של אחותה ה"ספרדייה", לא בנוהגי הצניעות, לא בשמירה הקפדנית על שמירת המצוות, ולא בכל דבר אחר).
47. אך משבחרו הסמינרים לזון עצמם, ולרוב בתקצוב מלא מן הקופה הציבורית, עליהם לחנך את כלל בנות ישראל החרדיות, ללא קשר למוצאן העדתי. למרבה הצער, לא כך היא המציאות.

קיומה של הפליה עדתית: עדותו של מנהל סמינר

91. בהקלטה שהעתיקה מצוי בידי העותרים, נשמע הרב יחיאל מנדלסון, מנהל סמינר "דרכי רחל" בירושלים (וסניפים נוספים בביתר עלית, בית שמש ועוד) המונה למעלה מאלף תלמידות, מלין על הדרישה לקבל תלמידות "ספרדיות" לסמינר שלו, מעבר ל"מכסה המקודשת" של מקסימום 30%, ואומר את הדברים הבאים:

לא כל שנה יבואו ויגידו לי "נשארו ספרדים".

אני אתחיל לקבל 40 אחוז? בשום אופן.

להתחייב לכמויות של ספרדים? אני לא יכול, אני פשוט לא יכול.

49. הנה כי כן, מנהל הסמינר מדבר על "כמויות של ספרדים", משל הבנות המבקשות לבוא בשערי המוסד החינוכי שלו היו בהמות או גרגרי אורז.

קיומה של הפליה עדתית: דברי מרן הרב שך זצ"ל

50. ביטוי הריף לקיומה של הפליה עדתית זו ניתן עוד לפני שנים רבות בשני מכתבים שאותם כתב מנהיג הציבור החרדי בדור האחרון ומורה דרכו החינוכית, מרן ראש הישיבה הרב אלעזר מנחם מן שך זצ"ל. המכתבים הובאו בספרו מכתבים ומאמרים חלק שלישי.

51. **המכתב הראשון** (עמ' מ"ג) נכתב בשנת ה'תשמ"א, על ידי הרב שך לאחד מבכירי החינוך העצמאי, וזו לשונו:

"הנני לבקש סליחתו על אשר אני בא להכביד עליו בענין מה **שזה כמה שנים שמנהלי בתי הספר ממעטים לקבל תלמידים מבני עדות המזרח**. ואף תלמידים אלו שמצד רמת לימודם הם מתאימים להכתות שבבית הספר של החינוך העצמאי, ולדעתי זה אסור על פי דין כי אין דוחין נפש מפני נפש והרי התעמולה שעושין בחו"ל וכאן בארצינו הקדושה משתמשים בנימוק הזה **שהתלמידים האלו מעדות המזרח רובם לא אמידים שאי אפשר להם למסור בניהם לחדרים (תלמודי תורה) פרטיים ולשלם שכר לימוד**, אך ורק בתי הספר של החינוך העצמאי שמה אפשר שיסתדרו, ואם גם החינוך העצמאי לא יקבל אותם הרי זה מרמה ועוול."

וממשיך הרב שך במכתבו:

"ולזה אני מבקש מכבוד תורתו שימסור להמנהלים **בלי שום תירוצים ואמתלאות שמחוייבים לקבל תלמידים מבני עדות המזרח...** ובטח שדעת כבוד תורתו צריך להיות המכריע בכל הספיקות שנתהוו בזה. **ואני כותב זה בתורת הלכה ופסק הלכה שאין לנטות מזה** ובזכות זה יתברכו כולם בכתיבה וחתימה טוב לאלתר לחיים טובים ארוכים ושלום ויזכו לכל טוב.

52. במכתב השני (עמ' נ"ב) יוצא הרב שך חוצץ נגד ההפרדה בין הבנות ה"חסידיות" לבנות הליטאיות והספרדיות, וזה ציטוט מכתבו:

"הנה באתי בזה להביע צערי על מה ששמעתי ופורסם בעיתון שעומדים לפתוח בית יעקב מיוחד לחוג מסויים, ולדעתי זה ההתחלה של הרס על בתי ספר בית יעקב אשר היה מקובל על כל החוגים מיום היווסדה עד היום בהסכמת כל גדולי ישראל עוד בחיי החפץ חיים זצוק"ל ובחיי גדולי האדמו"רים זצוק"ל, וכל משך שנות קיומה עד היום הרבה עשתה ועלה בידם לתנך בנות ישראל שתתנהגנה ע"פ דרכי התורה והיראה והודות לה' שהקדים רפואה למכה שבלי בנות המתחנכות בבתי הספר בית יעקב לא היה אפשרי לשום בן ישיבה או שומר תורה ומצוות להתחתן, כידוע זאת לכולנו."

וממשיך הרב שך:

ועתה באין להניף גרון על כל החינוך הקדוש הזה. ואם יש צורך להוסיף עוד בית ספר יפתח אבל בלי שום לוואי, כי זהו פרצה לפתוח לעוד ועוד אנשים שחושבים שהם מקופחים, ולדעתי בזה יהרס כל מערכת החינוך העצמאי, ובלי החינוך אין טעם בכלל לאגודת ישראל. "ומה יפה היה לראות בשעת הכנסת הגדולה את האיחוד אשר שרר בין כל הפלגים ואם אחר כך יוצא פילוג כזה במערכת החינוך שאין ביכולת האגודה לאחד את כולם אינני רואה שום זכות קיום לאגודת ישראל ועל כן באתי בבקשתי שכבודו שליט"א יעמוד בפרץ בזה".

קיומה של הפליה עדתית: עדות אנשי "בית יעקב"

53. ביטוי נוסף להפליה כך ניתן בדברי אנשי חינוך תרדיים, מראשי מוסדות "בית יעקב", שצוטטו בפסק הדין בעתירת האגודה לזכויות האזרח, כשאמרו:

"הרב אלישיב, שהוא מעמודי התווך של החברה החרדית, נתן הוראה שנועדה לתקן מצב זה. המשיבה [=אנשי 'בית יעקב'] טוענות כי הוראת הרב הינה כי המוסדות יקבלו לכל הפחות 30% תלמידות יוצאות עדות המזרח, גם אם על פי הקריטריונים הקבועים, קיימות מועמדות עדיפות יוצאות אשכנז. לטענתן, הוראה זו נועדה ליצור העדפה מתקנת ולמנוע את לזות השפתיים ומראית העין כי תלמידות ממוצא מזרחי אינן מתקבלות בשל מוצאן" (עת"מ 241/06 (י-ס) הנ"ל, פסקה 10 לפסק הדין).

54. אכן, הרב אלישיב שליט"א דיבר על קבלת 30% "לכל הפחות", אך בפועל, ברבים ממוסדות החינוך החרדי הפכה "מכסה" זו להיות לא מכסת סף אלא רף מקסימלי לקבלת תלמידות מזרחיות.

55. להשלמת התמונה נציין עוד כי בחודשים האחרונים פורסם בתקשורת בשם הרב אלישיב כי לדעתו "מנהל מוסד שאינו מקבל ספרדים הוא גנב וגזלן".

<http://www.kikarhashabat.co.il/%D7%94%D7%92%D7%A8%D7%99%D7%A9-%D7%9E.html>

קיומה של הפליה עדתית: עדות השר אלי ישי וח"כ משה גפני

56. עדות נוספת לקיומה של הפליה עדתית חמורה, ולנוקיה והשלכותיה החמורות, עולה גם ממכתביהם של בכירי הנציגות החרדית בכנסת, שר הפנים אלי ישי ויו"ר ועדת הכספים ח"כ משה גפני. העתקי המכתבים צורפו לעתירה כנספחים עת/3 ועת/4

57. במכתבו (עת/3), פונה השר ישי לעמיתיו ח"כ גפני וח"כ גפני, בתחינה לפתרון בעיית הסמינרים באמצעות הקמת "ועדת רבנים" משותפת (שידובר בה להלן), ומכנה את ההפליה העדתית כ"אחד מן המשברים הכואבים ביותר שידעה היהדות החרדית", מאז ומעולם. השר ישי מדגיש כי לא מדובר בבעיה מקומית אלא בבעיה הנפוצה "בכל רחבי הארץ".

58. גם ממכתבו של ח"כ גפני (נספח עת/4), עולה כי הוא מודע היטב לסוגיית הסמינרים, והוא מגדיר את ההפליה העדתית כמצב של "שפיכת דמים מבנות ישראל וממשפחתן על לא עוול בכפיהן".

59. כל המכיר את הריסון שבו נוקטים בציבור החרדי כלפי מנהיגי הציבור ומוסדות החינוך שלו, ידע ויבין עד כמה מלים מאופקות אלה חורגות בהרבה מגבול הביקורת הרווחת. במונחים "חרדיים", הריסון והאיפוק היחסי שבו נקטו השר ישי וח"כ גפני בדבריהם, אך למרות זאת הגיע לרמה של "שפיכת דמים מבנות ישראל וממשפחתן על לא עוול בכפיהן", מלמד הן על עוצמת ההפליה, הן על היקפה.

הרקע להפליה

60. הסמינרים היוקרתיים לבנות המגזר החרדי – שרוב אוכלוסייתן, ולפחות 70%, מורכבת מתלמידות "אשכנזיות", הוקמו לפני שנים רבות.

61. מוסדות אלו נהנים ממעמד ויוקרה גבוהים במיוחד, הן עקב הוותק רב השנים שלהם והן בשל כך שכמעט כל בנות המגזר החרדי גדלו והתחנכו במוסדות אלה.

62. במשך שנים רבות, הפלו מוסדות אלה לרעה, ובאופן בוטה, תלמידות "ספרדיות". עקב אי ייצוג הולם של המגזר החרדי הספרדי בגופי השלטון, נשלחו רבות מבנות המגזר החרדי הספרדי למוסדות מסוג ב' או ג' רק בשל מוצאן העדתי.

63. גם כיום, בלחצם של גורמים פוליטיים (בעיקר מקרב תנועת "שס" והקרובים לצלחתה), בוחרים הסמינרים "האשכנזיים" לקבל לשורותיהן רק מתי מעט בנות מזרחיות, ובלבד שאלה, מכולן או רוב-רובן, הגיעו ממשפחות "אצולה" ספרדיות. כך, למשל, זכו רוב בנותיהן של השרים והח"כים מטעם ש"ס ללמוד בסמינרים היוקרתיים, ואילו בת שאינה משפחת "משפחת אצולה" זו, נדונה ללמוד במוסדות מסוג ב' או ג'.

64. כפי שצוין לעיל, בגיל בית הספר היסודי התמונה שונה לחלוטין. בריכוזים החרדיים שבהם האוכלוסייה מגוונת מבחינה עדתית, לא קיימים כמעט מוסדות "ספרדיים" לבנות בגילאי בית הספר היסודי, כך שכל הבנות – אשכנזיות וספרדיות כאחד, לומדות זו לצד זו בבתי הספר שמשתייכים בעיקר לרשת "בית יעקב". אכן, משמגיעה הבת ה"ספרדייה" לכתה ט', נגזר עליה – אך ורק בשל מוצאה העדתי – לעזוב את חברותיה משכבר הימים לספסל הלימודים מבית הספר היסודי, ולנדוד ל"ארץ גזירה": למוסדות שכל תלמידותיהן או רובן המכריע הן "ספרדיות", ותדמיתן הציבורית פחותה בהרבה מזו הקיימת בסמינרים הרגילים.

65. נוסף עוד שככל שמדובר בחברה החרדית, מהלך זה יקבע לא רק היכן תלמד אותה בת אלא את מהלך חייה: בחברה החרדית נהוג שהסמינר שבו למדה הבת קובע את "מעמדה" בשוק השידוכים (ראיה חיצונית לכך הן מודעות האירוסין המופיעים בעמודים הראשונים של העיתונות החרדית היומית, שבהן מקפידים לציין לצד שמות המאורסים את הסמינר או הישיבה שבו למדו), עם מי תוכל להתחתן ומה יהא מעמדה ה"חברתי".

66. כאמור, הפליה פסולה זו אינה נעשית במוסדות פרטיים, אלא במוסדות המתוקצבים בשיעור מלא (או קרוב לזה) מאוצר המדינה, חלקם – לפחות בעיר בני ברק – מוסדות עירוניים.

67. לא למותר להוסיף להשלמת התמונה כי בשנת 1989, עקב מחלוקת פוליטית פנימית בתוך "אגודת ישראל", חלה תפנית נוספת במגזר החרדי. הציבור החסידי, שבנותיו למדו עד אותה עת בסמינרים הרגילים, יחד עם בנות הציבור הליטאי והספרדי, החליט על היפרדות והקמת מסגרות חינוך לכל חסידות בפני עצמה. כך נוצרו "גטאות" כפולים ומכופלים: סמינרים שלא רק שמאה אחוז (!) מתלמידותיהן הן אשכנזיות, אלא כאלה המסווגים לפי החסידויות השונות: גור לחוד, ויזניץ לחוד, בעלזא לחוד, וכיוצא בהנה. עם זאת, דווקא במוסדות אלה החלוקה העדתית נעשית מרצון ולא מאונס: הבנות הספרדיות אינן מעוניינות ללמוד בבתי ספר אלו הדורשים ציות לנוהגי החסידות, מנהגיה ורבניה. אכן, משפחה ספרדית שנמנית עם בני החסידות (ומדובר במקרים נדירים למדי), בתם תתקבל לסמינר של החסידות ללא קושי מיוחד.

68. עם השנים, ועם התרחבותו והתפתחותו הברוכה של המגזר החרדי, חלה תמורה גם במעמדו של כל מוסד ומוסד.

69. במקום שהמדד ליוקרתו של סמינר יהיה רמת הלימודים בו, למרבית הבושה אחד המדדים הכמעט יחידים לקביעת יוקרתו של הסמינר היא שיעור הבנות ה"ספרדיות" שלומדות בו: ככל ששיעורן גדול יותר, כך הולכת ופוחתת יוקרתו של המוסד.

70. מצב דברים זה מביא לכך שהסמינרים עומדים בתוקף על משמר חומת ההפליה, ובמקום שיבחנו את כישוריה של כל מועמדת, הם בוחנים בראש ובראשונה את מוצאה העדתי, ואם מתגלה שמוצאה "ספרדי", סיכויי הקבלה שלה שואפים כמעט לאפס (אלא אם היא נמנית על "משפחות האצולה" המקורבות לצלחת השלטונית או שהוריה אמידים ביותר ותורמים כסף רב לקהילה או שמדובר בתלמידה מחוננת במיוחד).

71. הורונו חכמים: "טוב מראה עיניים ממשמע אוזניים". לפיכך נפנה את בית המשפט הנכבד לטבלה המצורפת הממחישה יותר מכל את ההפליה העדתית הקשה המתקיימת עדין במדינת ישראל בשנת 2011.

יודגש כי בהצגת הנתונים, ולצורך הקביעה "מי היא ספרדיה?" נלקחו בחשבון – על הצד הבטוח – כל שמות המשפחה המסופקים, כהן ולוי, ונספרו כמשפחות "ספרדיות" על אף שייטכן כי חלקן הן בנות "אשכנזיות" ולפיכך פערי ההפליה אף גדולים יותר מאלה שמוצגים כאן.

אחוז אשכנזיות לפי כיתות				נתונים בכלל הסמינר					ליגה
כיתה י"ב	כיתה י"א	כיתה י'	כיתה ט'	אחוז אשכנזיות	סה"כ אשכנזיות	סה"כ ספרדיות	סה"כ תלמידות	שם הסמינר	
81.41	78.778	79.545	80.5	80.07936508	1009	251	1260	דרכי רחל- מנדלסון	א
78.17	77.218	80.198	74.4	77.48427673	1232	358	1590	מכון בית יעקב למורות;- שרנסקי מרכז בית יעקב ליברמן	א
75.27	77.931	76.821	72	75.59055118	864	279	1143	בנות אלישבע	ב
65.22	67.956	65.73	66.1	66.28075253	458	233	691	בית בינה	ב
60.34	65.714	65.714	69.7	65.69343066	180	94	274	מעלות בית יעקב	ב
63.12	76.271	64.103	66.1	65.58044807	322	169	491	מורשת בית יעקב	ב
59.09	65	57.576	77.8	63.88888889	92	52	144	נתיב החינוך	ב
69.57	62.5	61.765	60.7	63.30275229	69	40	109	עלי באר	ב-ג
62.71	60.256	59.756	64.9	61.14864865	181	115	296	אפיקי דעת	ג
65.22	54.167	45.833	60	58.13953488	75	54	129	במעלה בית יעקב	ג
43.64	65.909	51.429	42.6	49.78902954	118	119	237	עלית בית יעקב	ג
40	57.692	57.143	27.3	47.25274725	43	48	91	מקצועי בית יעקב	ג
55	30	16.667	33.3	34.21052632	26	50	76	אורחות בינה	ג
50	9.5238	29.63	6.67	21.91780822	16	57	73	נוות ישראל	ד
0	0	0	0	0	0	253	253	בנות שמחה ומרגלית	ד
0	0	0	0	0	0	224	224	נתיב	ד
0	0	0	0	0	0	143	143	אילת השחר	ד
0	0	0	0	0	0	102	102	אוהל ברכה	ד
0	0	0	0	0	0	76	76	בנות ציון	ד
0	0	100	100	100	374	0	374	גור	חסידי
100	100	100	100	100	356	0	356	בנות ויז'ניץ	חסידי
100	100	100	100	100	323	0	323	בית מלכה בעלזא	חסידי
100	100	97.917	100	99.36305732	156	1	157	בית חוה בנות רוזין	חסידי
66.67	66.667	65.217	64.3	65.625	42	22	64	ברסלב	חסידי

הנתונים המלאים נמצאים בנספח עת/5 לעתירה.

72. לפחות במקרה אחד, ניתן להצביע, שחור על גבי לבן, את קיומה של הפרדה עדתית גם בחלוקה **הפנימית** לכיתות בתוך בית הספר.

73. דף קשר של כיתות ט' (כיום י') במכון בית יעקב למורות – הסמינר הישן – שרנסקי בירושלים, מראה תופעה זו בבהירות כאשר בכיתה הראשונה (פרט לשתי בנות למשפחת כהן שלא ברור אם הן אשכנזיות או ספרדיות) **כל הבנות** הן בעלות שם משפחה אשכנזי מובהק.

74. גם בכיתות האחרות ניתן להבחין כי ישנה הקפדה על פיזור מובהק של המזרחיות בכיתות מסוימות (ארבע כיתות לדוגמא הובאו בסעיף 33 לעתירה) דף הקשר מצ"ב כנספח עת/2 לעתירה.

מעין "הודאת בעל דין": הודאת מנהלי האגף לחינוך מוכר שאינו רשמי

75. כפי שנאמר לעיל, התופעה של קיום הפליה עדתית בסמינרים לבנות היא מן המפורסמות שאינן צריכות ראיה.

76. תופעה זו ידועה היטב, כך מסתבר, גם למופקדים על ניהול מערכת החינוך החרדי במשרד החינוך. למרות זאת, אין הם עושים מאמצים ולו מינימאליים למיגור תופעה פסולה זו, ומסתפקים במדיניות של "שב ואל תעשה". במקום ליזום ביקורת אמיתית, כראוי וכמתחייב מסמכותם ותפקידם לפקח על מערכת חינוך זו, הם יושבים פעמים הרבה בחיבוק ידיים, ורק כאשר מגיעות אליהם תלונות הם נכנסים לפעולה, וגם אז בצורה מינורית לחלוטין. [לעניין זה, ראו עוד: ורדה שיפר, מערכת החינוך החרדי בישראל: תקצוב, פיקוח ובקרה, ירושלים, מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות, 1998]

77. לא למותר להזכיר עוד בהקשר זה כי בשל "מאזן האימה" הקיים במגזר החרדי כלפי אנשים הפונים ל"רשויות" כדי ל"הלשין" על הנעשה בתוככי מגזר זה (עד כדי האשמתם באיסור ההלכתי החמור של "מסירה"), רבים מן ההורים שהם וילדיהם נפגעו מהפליה עדתית זו נמנעים מלהתלונן על העוול שנעשה להם מחשש שמא יבולע להם וילדיהם (על תופעה זו במגזר החרדי, ראו למשל: א' הכהן, "נישט פון אונזערע" (לא משלנו) - הפליה עדתית וייצוגן של קבוצות אוכלוסיה מוחלשות במגזר החרדי, מעשי משפט 3 (תשע"א-2011), עמ' 123-143.

78. כך, לדוגמא, בראיון שנערך עם סגנית מנהל האגף המוכש"ר – הגב' שוש איפרגן, מודה הגב' איפרגן שהמשרד אינו מנסה אפילו לנתח באופן סטטיסטי את המגמות ודפוסי הקבלה לסמינרים השונים.

79. לטענתה, ולמרות הממצאים החד משמעיים שהוצגו לעיל, "עוד לא מצאנו מקרה שבו התקיימה הפליה עדתית".

80. לדברי גב' איפרגן, המשרד מסתפק רק באיסוף תקנונים מבתי הספר השונים, הא ותו לא. גם גב' איפרגן מודה שבמצב הנוכחי אין המפקחים שאמורים לפקח על מערכת החינוך הזו מסוגלים לבצע את משימתם (שיפור מה בנושא חל לאחרונה עם הוספת מפקחים נוספים למערכת החינוך החרדי).

81. העתק הראיון שנעשה ע"י נועה יצחקי במסגרת עבודת המוסמך שלה לתואר שני במדיניות ציבורית באוניברסיטה העברית בירושלים (פברואר 2011) מצורף כנספח עת/6.
82. גבי איפרגן מודה כי בבתי הספר היסודיים לא מתקיימות בחינות כניסה אלא קריטריון הקבלה היחיד הוא, למעשה, ה"היכרות" של מנהלי בתי הספר עם אורח החיים של התלמידים, ומתוך כך "הם יודעים אם המשפחה תעמוד ב(דרישות ה)תקנון".
83. לאחר שעורכת הראיון ציטטה בפני הגב' איפרגן קטעים מפס"ד האגודה לזכויות האזרח שבו נקבע כי "לא ניתן לקבל מצב דברים לפיו אין בידי משרד החינוך נתונים מלאים ומידע עובדתי ועדכני על הנעשה בשטח. עליו לבחור בפיקוח אקטיבי על המידע והנתונים להגיע לידי הרשויות במהלך הרישום ולאחריו כדי שניתן יהיה לדעת את המצב לאשורו ולפעול בזמן אמת כמתחייב מכך", הודתה הגב' איפרגן כי לאגף שבראשו היא עומדת, "לא מגיעים בכלל נתונים", וסיבת הדבר היא "כי הרישום נעשה בבתי הספר". הגב' איפרגן מוסיפה ומצהירה כי בידי משרד החינוך "אין אפשרות לבדוק נתונים".
84. עם זאת, בהמשך הראיון מודה גב' איפרגן כי ממחקר שערכה במסגרת כתיבת התיזה האקדמית שלה גילתה שאכן קיימת הפליה במגזר החרדי, והיא מוסיפה לעניין ה"מכסות" ומודה: "בזמנו הרב אלישיב ביקש מכל הסמינרים לקבל לפחות 30% תלמידות ספרדיות והם הפכו את זה למקסימום. ואז הם התדיינו אחרי זה על כל ילד".
85. גם מהמשך דבריה של גב' איפרגן עולה בבירור כי היא מכירה היטב את "שיטת המכסות" כך, למשל, היא מעידה על כך, מכות ראיונות שערכה לצורך מחקרה: "תלמיד ישיבה, בחור עילוי [=ספרדי - א.ה.] שבתחילה קיבלו אותנו, ומה שקרה שאחד הילדים האשכנזים החליט לוותר על אותו מוסד ואז נאלצו להודיע להורים שלו שהם לא יכולים לקבל אותו כי זה מפר את האיזון ועד שהוא לא ימצא עוד מישהו ממוצא אשכנזי שיבוא למוסד הוא לא יוכל להיכנס".
86. למען הסר ספק, נוסף כי ככל שידוע לעותרים, תופעה דומה וזהה, של "ראש תמורת ראש", "ראש ספרדי" תמורת "ראש אשכנזי", כדי לשמור על המכסה ה"מקודשת" של "מקסימום 30% מזרחיות" קיימת בכל הסמינרים היוקרתיים לבנות.
87. גם מנהל האגף המוכש"ר - מר יהודה פינסקי, מודה בראיון שנערך עמו כי למעשה משרדו אינו מפקח בצורה ממשית על החלוקה העדתית שנעשית בסמינרים. לטענת מר פינסקי, "המוסד יודע", אך למשרד החינוך אין - כך לטענתו - כלים ממשיים לבדוק את התופעה. לדבריו, "יש גם תופעה של שינוי שם משפחה" שמתבטאת בעיקר בניסיונם של חלק מההורים הספרדים ל"גיייר" את שם משפחתם משם "ספרדי" ל"אשכנזי" על מנת שבנותיהם תוכלנה להתקבל לסמינרים היוקרתיים.
88. העתק הראיון שערכה גב' נועה יצחקי עם מר פינסקי מצורף לעתירה כנספח עת/7.
89. עיון בראיון זה מלמד שמשרד החינוך לא ממש מתאמץ לברר את הנתונים העדתיים, והלכה למעשה "עוצם עיניים" למרות שראשו ומנווטי דרכו מודעים היטב, כך מסתבר, לטענות בדבר קיומה של מכסה עדתית בסמינרים השונים.

90. בחדילתו מפיקוח ממשי, אקטיבי, מתנער למעשה משרד החינוך מחובתו הראשונית כ"נאמן הציבור" וכמפקח על החינוך החרדי למנוע תופעות פסולות ובזויות של הפליה עדתית.

91. מדרך ההתנהלות של המשרד דומה כי ראשו סבורים שאם "יעצמו עיניים" לנוכח המציאות, התופעה הפסולה של ההפליה העדתית תיעלם מאליה, כבמטה קסם, ולא היא.

השלכות עתידיות על חייהן של הבנות

92. במישור העובדתי, ראוי להדגיש כי הפליה עדתית זו, אינה רק אות קלון על מערכת החינוך של הסמינרים בהווה, אלא יש לה השפעה רבת משמעות והשלכות גם על עתידן של הבנות הספרדיות.

93. כאמור לעיל, יותר מאשר בחברה הכללית, בחברה החרדית מקום הלימודים של בת בסמינר קובע לא רק היכן תלמד, אלא גם את מעמדה בחברה ושוויה (תרתי משמע) בשוק השידוכין. מהות הסמינר קובעת, ברוב המקרים, עם מי תוכל להתחתן (עדות חיצונית לחשיבות הדבר מצויה במודעות האירוסין שמתפרסמות בעמודים הראשונים של העיתונות החרדית ובהן מצוין, ליד שם המאורסת, שם הסמינר שבו למדה), מי יהיו חברותיה, ומה יהיו סיכוייה להתקדם ולהשתלב בחברה החרדית במועד מאוחר יותר.

94. קיבוע ה"מכסה" שמונע מתלמידה "ספרדייה" להתקבל לסמינר רק בשל מוצאה העדתי פוגע פגיעה קשה אפוא לא רק בכבודה, בעקרון השוויון, בשידוכיה, אלא גם בכושר השתכרותה העתידי.

95. לנוכח מצב דברים זה, דומה שמכות סמכותם, אחריותם ומחויבותם הציבורית, היו המשיבים חייבים לעשות מאמץ עילאי לשרש מן היסוד את תופעת ה"מכסות" בסמינרים, על מנת ליצור שוויון הזדמנויות אמיתי במערכת החינוך החרדי התיכוני לבנות. אך כפי שיבואר ויפורט להלן, לא רק שאין הם עושים "מאמץ עילאי", אלא שהם חדלים כלל ממאמצים בכיוון זה.

תוצאות הפליה במישור העובדתי

בנות נותרות בביתן במשך תקופה ארוכה ללא מקום לימודים ראוי

96. אחת ההשלכות המידיות של תופעת ה"מכסות" היא שתלמידות מצטיינות אינן מתקבלות לסמינרים היוקרתיים, ונאלצות לשהות בביתן תקופה ארוכה, עד שיימצא להן מקום לימודים הולם.

97. לפי המידע שבידי העותרים, במשך כל אחת מחמש השנים האחרונות, נותרו עשרות בנות בתחילת שנת הלימודים ללא מוסד לימודים הולם, ולעתים כך במשך שבועות וחודשים. בעקבות לחצים שהפעילו הוריהן, ולעתים גם בעקבות תשלומים לא חוקיים ששילמו הוריהן למוסדות החינוך היוקרתיים (תלונות על כך הוגשו בעבר למשטרה), היו מקצתן מתקבלות למוסדות היוקרתיים במהלך השנה, לאחר שהפסידו חודשי לימודים רבים.

98. הרשויות – וביניהן המשיבים – ידעו היטב על התופעה, אך בדרך כלל לא נקפו אצבע.
99. בשנתיים האחרונות, במידה רבה בעקבות פעולת העותרים, שהעלו נושא זה לסדר היום, החלו הרשויות נוקטות בפעולת שיבוץ, שנעשתה בעל כורחן של הבנות, שלפחות למראית עין בעקבותיה משובצות כמעט כל הבנות.
100. דא עקא, שפעולת שיבוץ זו נעשית בשירות לב, באופן "טכני" לחלוטין, ללא בדיקה אמיתית של הנתונים – הן של הבנות המועמדות והן של אלה שהסמינר היוקרתי כבר קיבל לשורותיו, הגם שנתונין פחותים מאלה של הבנות ה"ספרדיות" – ובלי שהרשויות יפעילו שיקול דעת ראוי, יבדקו לעומק את סגולותיה של כל בת וידאגו שאכן תשובץ במוסד חינוכי ההולם את רמתה ואת אורח החיים של משפחתה.
101. כך, למשל, שובצו בנות "ספרדיות" מצטיינות המתגוררות בשכונה א', למוסד חינוכי בדרגה נמוכה הרבה יותר, מוסד מסוג ב' הנמצא במרחק גדול מביתן, ואופיו והרוח הנוהגת בו אינה הולמת את כישורי הבת ואת אורח החיים בביתה.
102. זאת, בעוד שממש סמוך לביתן מצוי מוסד יוקרתי, שהסיבה היחידה שהן לא זכו לבוא בשעריו היא מוצאן העדתי. בד בבד, בנות "אשכנזיות" המתגוררות הרחק מאותו מוסד יוקרתי, לעתים בעיר אחרת, נכנסו אליו בקלות, רק בשל השתייכותן לעדה ה"נכונה", אשכנזית כמובן.
103. יתר על כן: במקרים רבים נשלחו בנות מצטיינות, הן בלימודיהן הן במידותיהן ובשמירת המצוות הקפדנית שלהן, למוסדות "סוג ב' " שבהן כל התלמידות הן "ספרדיות", וזאת, שוב, רק בשל מוצאן העדתי.
104. להשלמת התמונה יוער כי במערכת החינוך החרדית אין דירוג "רשמי" של הסמינרים, לדרגותיהם ולסוגיהם. אכן, כל ילד ידע, מהו מוסד "סוג א' " ומהו מוסד "סוג ב' " ו"סוג ג'". כך בדיוק כשם שכל המצוי ולו במעט במערכת ההשכלה הגבוהה בישראל ובעולם, ידע שקיים הבדל משמעותי בין מכון ויצמן למדע לבין מוסד מחקר נידח ושולי באחד מיישובי הפריפריה (מבלי לזלזל, חס וחלילה בתושביהם), ובין אוניברסיטאות הרווארד, ייל וסטנפורד, לבין קולג' נידח באחת העיירות שבדרום ארה"ב.
105. אכן, למרבה הצער והבושה, במגזר החרדי נקבעת "דרגתו" של סמינר, במידה רבה, לא בהתאם לתנאים הפיזיים שנוהגים בסמינר, גם לא לפי הישגי התלמידות, אלא בעיקר בהתאם למספר התלמידות ה"ספרדיות" שלומדות בו: ככל שמספרן בין כותלי המוסד גבוה יותר, כך נחשב הסמינר "פחות דרגה" יותר. על רקע זה תובן נהירתם של תלמידות "ספרדיות" והוריהן למוסדות החינוך ה"אשכנזיים", מחשש שמא לימודיהן בסמינר "ספרדי" יתייגו אותן כתלמידות סוג ב' וגי' לדיראון עולם.
106. למותר לציין, שהעותרים סולדים ומסתייגים בחריפות מ"דירוג" מוסדות על בסיס זה, ועושים כל שביכולתם כדי להתנער ממנו ולשנותו. קל וחומר כאשר הקריטריון הכמעט היחיד לו, הוא מרקמו העדתי של אוכלוסיית בית הספר. לא כישורי התלמידות ומידותיהן הטובות קובעות, אלא מוצאן העדתי. "דירוג" זה אינו מוסרי ואינו חינוכי. הוא מטביע אות קלון חברתי ומעמדי על הבנות שאינן זוכות לבוא בשערי הסמינרים ה"יוקרתיים".

107. אכן, ראוי להעביר ביקורת על המשקל האדיר שיש לבחירת הסמינר על עתידה של נערה בקהילה החרדית, ולסבור כעניין ערכי ומוסרי שאין זה מן הראוי לאפשר כלל לתלמידות (למען הסר ספק, ספרדיות ואשכנזיות כאחד) ללמוד במוסדות חינוך אשר יתייגו אותן כ"סוג ב" מראש. עוד ניתן לתהות על רצונם של הורים לשבץ את בנותיהן במוסדות אשר אינם מכבדים את מורשתן ומוצאן. אפשר שיהיה זה גם מן הראוי להוכיח הורים אשר בשל טעמים אלו מוכנים "להקריב" את חינוכן של בנותיהן כליל, ולהשאיר אותן בבית. יחד עם זאת, ובהיעדר יכולת לשנות בן לילה את הנורמות החברתיות הפסולות הללו, שהשתרשו בחברה החרדית מזה שנות דור, יש להבין את הסיבות החברתיות העמוקות הדוחפות הורים לקבל את ההחלטות השנויות במחלוקת האלה.

108. בהינתן כי זוהי המציאות בחברה החרדית, אין בעובדה זו של ביקורת על המצב הקיים, כדי להכשיר את התנהלות הסמינרים ואת מתדליהם של המשיבים בתיקון מעוות גדול זה.

109. כאמור, מדובר במציאות קיימת ורווחת, חיה ונושמת, במגזר החרדי, מציאות שהשלכותיה – כפי שפירטנו בעתירה – רחבות משמעות ורבות השלכות וכל מי שעניו פקוחות אינו רשאי ואינו יכול להתעלם ממנה.

110. מצב דברים זה מביא לכך שבנות רבות, שבאופן פורמאלי שובצו למוסדות חינוך מסוג ב' וגי, מסרבות ללמוד בהן בשל התוויות שתודבק עליהן ותמנע מהן בעתיד להשתלב בחברה שלה הן ראויות. כפי שתואר לעיל, לא מדובר רק במקום לימודים אלא בבחירה שעשויה לקבוע את גורלה החברתי – וממילא גם הכלכלי והאישי – של הבת וכל בני משפחתה עד סוף ימיה.

111. כך, לדוגמא, על פי נתונים עדכניים, נכון לעת הזו, שלושה חודשים לאחר תחילת שנת הלימודים, למיטב ידיעת העותרים, נותרו עדיין עשרות בנות חרדיות בביתן: לכל הפחות 12 בירושלים, וכ-48 בבני ברק וכ-5 בביתר עלית (יודגש שהמדובר רק בבנות שאמורות להיות בכיתה ט' ישנן בנות שזו להן השנה השנייה שהן בביתן ואינן מנויות בספירה בסעיף זה ו/או על ידי הרשויות).

112. כאמור בראשית הדברים, אלה הם הנתונים שנתפרסמו ברבים. כל שידוע לעותרים, קרוב לוודאי שהנתונים אף גבוהים מאלה, אלא שבשל היעדר גישתם של העותרים לבדוק את הנתונים במחשבי משרד החינוך והרשויות המקומיות, אין הם יכולים להוכיח זאת.

113. דוגמות למקרים שבהם נשארו בנות בביתן תקופות ארוכות, גם לאחר שהחלה שנת הלימודים, מצויות בעשרות פניות שמגיעות מדי חודש בחודשו למשרדי העותרים.

114. דוגמא לפנייה מעין זו, שתוכנה מדבר בעד עצמה, של הורה לתלמידה מבני ברק מצורפת לעתירה כנספח עת/8. כמו-כן מצורף לעתירה מכתב של הורה לתלמידה ממודיעין עילית המדבר בעד עצמו ומסומן עת/9.

115. חדילת המשיבים – הן הרשויות המקומיות שאמורות לנהל את הרישום, והן המשרד שאמור לפקח עליהן – מלמלא את תפקידם כראוי הביאה לכך שעשרות בנות נותרות כל שנה בביתן בתחילת שנת הלימודים לאחר שבקשתן להתקבל לסמינר הקרוב לביתן סורבה מטעמים עדתיים פסולים, או בשל שיבוץ לסמינר שמרוחק ממקום מגוריהן או שאינו הולם כלל את אורח חייהן ונועד רק כדי שהמשיבים או מי מהם יוכל להכריז כי "יצא ידי חובת השיבוץ".

116. להלן נביא רק מקצת דוגמאות בעניין זה:
 מצ"ב כנספח עת/10. לעתירה מכתבו של הורה לתלמידה מביתר עלית.
 מצ"ב מכתבו של הורה לתלמידה מירושלים ומסומן עת/11.
 מצ"ב מכתבם של הורי התלמידה שפרה דניאלי מבני ברק ומסומן עת/12.

שיבוץ לסמינרים

117. בדומה לשאר מוסדות החינוך, הרישום והשיבוץ לסמינרים החרדיים אמור להסתיים הרבה לפני תחילת שנת הלימודים הבאה, ונעשה דרך כלל בחודש פברואר או בסמוך לו.

118. כתוצאה מכך, הייתה אמורה כל בת חרדית שהגיעה לכתה ט', לדעת כבר בחודש פברואר או במועד סמוך לו היכן תלמד בשנה הבאה.

119. דא עקא, שסמינרים חרדיים רבים, נמנעים מלהשיב לבנות הספרדיות שפונות אליהן כל תשובה שהיא, ומותירים אותן "תלויות בין שמים לארץ". במקרים רבים, הרשות המקומית שאמונה על הליכי הרישום, חדלה מעשייה, וחדילה זו פוגעת פגיעה קשה בבנות.

120. ברוב המקרים אי מתן התשובה מביא לכך שרק ביום הראשון ללימודים, או ממש בערב של היום הראשון ללימודים, יודעת הבת שנרשמה לסמינר כי לא נתקבלה אליו, ובמועד זה – עם קבלת הסירוב ביום הראשון ללימודים או ממש בסמוך אליו – עליה לחפש לעצמה מקום לימודים אחר, זאת למרות הנהלים של משרד החינוך.

121. מציאות זו יוצרת, מדי שנה, תופעה של עשרות רבות של בנות חרדיות הנותרות בביתן ללא מקום לימודים מסודר, לעתים למשך תקופה ארוכה של חודשים.

122. למותר לומר, שמצב דברים זה מונע מבת שבקשתה להתקבל לסמינר סורבה, לפנות לוועדת הערר במועד על מנת למצות את זכויותיה ולערער על הסירוב לקבלה שבהרבה מקרים נובע משיקולים בלתי ענייניים בעליל, דוגמת הפליה על רקע עדתי וקביעת "מכסות" של מקסימום 30% בנות מזרחיות.

123. זאת ועוד, מבדיקת העותרים וכפי שהוזכר בדו"ח מבקר המדינה בנושא, מנהלי הסמינרים מבצעים מיון וסינון מוקדם של המועמדות כך שנכון להיום בירושלים כבר בוצע ה"קדם-רישום" למרות שהרישום הפורמאלי אמור להיפתח רק בעוד כחודשיים.
 מצ"ב כנספח עת/13 לעתירה, פניית העותר 2 בדוא"ל לראש מנח"י בירושלים ותשובתו בענין.

פיקוח ממשי ויעיל

124. בפסק הדין בעניין האגודה לזכויות האזרח, קבע בית המשפט, בין השאר, כי על משרד החינוך ועיריית ירושלים מוטלת החובה לפתח תוכנית פיקוח שתהיה אקטיבית, יעילה, שקופה ושתפעל בזמן אמת לטיפול בכל חשש לפעילות בלתי-חוקית בכלל ולהפליה על רקע עדתי בפרט. לפי קביעת בית המשפט, על תוכנית זו לכלול, בין השאר:

א. יצירת קריטריונים מקצועיים ושוויוניים לרישום ולקבלה של תלמידות למוסדות החינוך החרדי;

ב. קביעת נהלים מתאימים שעל-פיהם יבוצע הרישום למוסדות החינוך, או אישורם של נהלים קיימים בידי המשרד;

ג. עריכת מעקב ובקרה אחר התנהלות הרישום, על-מנת לוודא שההנחיות ודרישות הפיקוח מיושמות הלכה למעשה.

125. בית המשפט אמר את דברו בקול צלול וברור, אך למיטב ידיעת העותרים, וכפי שלמדנו גם מדו"ח מבקר המדינה, בפועל לא נעשה הרבה בתחום זה.

126. במרבית הסמינרים הקריטריונים נותרים עלומים ולמבקשות להתקבל אליהם אין דרך לדעת אותם, וממילא להתמודד עמם (וכבר אמר בית המשפט העליון בעבר, ש"עם ספינקס אי אפשר להתווכח").

127. בעקבות הליך נוסף, של בזיון בית המשפט, שבו נקטה האגודה לזכויות האזרח באותו תיק, הגיש משרד החינוך תגובה מפורטת לבית המשפט, שבה פירט, בין השאר, את הצעדים אשר נקט, כך לטענתו, ליישום פסק-הדין. בין השאר, הצהיר המשרד כדלקמן (הדברים פורטו במכתבה של גבי רות אלמליח מפקחת כוללת על-יסודי, משרד החינוך – אגף בכיר לחינוך מוכר שאינו רשמי שנשלח למנהלי בתי הספר בחינוך המוכשר, ביום 7.5.06, ונושא את הכותרת "נוהלי רישום וקבלה לבתי-ספר על-יסודיים"):

○ יש לקבוע קריטריונים מקצועיים, שוויוניים וברורים לכל מוסד, אשר על-פיהם יפעל המוסד ברישום וקבלה של תלמידות. הקריטריונים יפורסמו והיו ידועים מראש לכל המעוניין;

○ יש לערוך בחינה בכתב לכל נרשמת. הבחינה תכלול נושאים כלליים, יהדות, אנגלית, מתמטיקה ועברית. את בחינת הכניסה יש לשמור בבית-הספר למשך שלוש שנים מיום הבחינה;

○ יש לערוך ריאיון אישי לכל הנבחנות או לאלו שעמדו בסף הבחינה כפי שנקבע על-ידי המועצה הפדגוגית. הריאיון יהיה מתועד בפורמט קבוע ואחיד עבור כל המרואינות. תיעוד הריאיון והתרשמות המראינות יישמרו בדומה לטופס הבחינה;

○ יש לקבוע מראש משקל משמעותי לכל שלב מהליך הקבלה: בחינה בכתב וריאיון;

- יש לשלוח תשובה בכתב לכל הנבחנות, בתוך פרק זמן סביר;
- יש לתת לכל נרשמת אפשרות לערער על החלטת בית-הספר וליידע את הנרשמות בדבר אפשרות זו. בית-הספר יציג את הנימוקים להחלטתו אם יידרש לכך.

○ כל בית-ספר יכין "ערכת קבלה", הכוללת:

- רשימת התלמידות שנרשמו לבית-הספר;
- טופס רישום לבית-הספר;
- מבחני כניסה;
- טופס תיעוד הריאיון;
- דוגמאות למכתב תשובה קבלה/דחייה;
- רשימת התלמידות המתקבלות/נדחות;
- תיעוד של ערעורים אם התקבלו.

128. ככל הידוע לעותרים, בהמשך למכתבה האמור, ערכה גבי אלמליח יום עיון למנהלי בתי-ספר, שבו נדונו, בין השאר, ההנחיות האמורות. כמו כן, העביר משרד החינוך אל מנהלי המוסדות המוכרים תזכורת נוספת, ביום 13.6.06, ובה הודגש כי יש למלא אחר נוהלי הרישום, לרבות הקמת ועדה בית-ספרית אשר תבדוק כל ערעור ותיתן תשובה מנומקת לכל החלטה. תוכן מכתבה צוטט במחקרו של י' וורגן, איש מרכז המידע והמחקר של הכנסת, שהוגש לוועדת החינוך של הכנסת מיום 22.10.06, תחת הכותרת "נהלים לקבלת תלמידות למוסדות החינוך החרדי המוכר שאינו רשמי".

יישום הוראות משרד החינוך

129. ברם, הנחיות וכוונות טובות לחוד, ומציאות לחוד. המציאות מלמדת כי למרות ההנחיות הברורות, ונוהלי הרישום המדוקדקים, סמינרים חרדיים רבים ברחבי הארץ, וביניהם אלה שנוכרו לעיל, אינם מקיימים ולו מקצת מהנחיות אלה.

130. הישנותה של התעלמות זו מהנחיות משרד החינוך, נראית כהתעלמות מתמשכת של הסמינרים על החלטת בית המשפט וההנחיות שהוציא בעקבותיה משרד החינוך, והן עולות כדי פגיעה חמורה הן בשלטון החוק והן כדי בזיון בית המשפט.

אצילת סמכויות ל"ועדות רבנים"

131. לפי המידע שבידי העותרים, ואשר מקצתו פורסם ברבים, בעיקר בתקשורת החרדית, לא רק שהמשיבים לא קיימו את חובתם לנהל, לבקר ולפקח על נוהלי הרישום, אלא ש"אצלו" את סמכותם, באופן בלתי חוקי, ל"ועדות רבנים" מקומיות וארציות, שבידם נמסרה סמכות ההכרעה איזה בת לקבל ואיזה לא, על פי קריטריונים עלומים ושיקולים שבמקרים רבים אינם שיקולים ענייניים.

132. כבר משנת 2006 או בסמוך לשנה זו הוקמה "ועדת הרבנים לענייני סמינרים" אותה מינה הרב י"ש אלישיב. חברי הוועדה הזו הנם הרבנים רייכמן, אפרתי ודביר אשר נתבקשו על ידי הרב אלישיב לפקח ולדאוג לקביעת נהלים למנהלי הסמינרים.
133. יצוין, כי למרות שוועדה זו לא מונתה והוסמכה על ידי שום גורם ממשלתי/עירוני למלא את תפקידה, היא זכתה לשיתוף פעולה מלא עם משרד החינוך והרשויות המקומיות (בעיקר ירושלים).
134. למרות זאת לא הצליחה הוועדה לבצע כל שינוי מהותי בעניין ההפליה, ותפקידה הסתכם פחות או יותר בתיקון ליקויים מינוריים ביותר שנתגלו לאחר שיבוץ המנהלים, ועדה זו זכתה לביקורת ממבקר המדינה בדו"ח שלו בענין.
135. בשנה האחרונה, לנוכח העיסוק הציבורי הנרחב סביב הנושא, וכדי לקדם את פני דו"ח מבקר המדינה שעסק בנושא, הקימה מפלגת ש"ס גם היא "ועדת הרבנים לענייני סמינרים". חברי הוועדה הנם הרבנים משה מאיה, אהרון בוטבול ויעקב כהן.
136. גם ועדה זו ניסתה את כוחה בביעור תופעות של הפליה בסמינרים, אך למרות שיתוף פעולה גדול מצד מנכ"ל משרד החינוך לא הצליחה הוועדה במשימתה ואת עיקר הבנות שפעלה לשבץ היא שיבצה לסמינרים ספרדים (דהיינו ש100% מהבנות שבסמינר ספרדיות)
137. ביום 11.7.11 פנה המנכ"ל מר שושני לראש העיר ירושלים (וככל הנראה לרשויות נוספות). במכתבו דרש המנכ"ל להקים ועדת שיבוץ בה יהיו חברים מנהל אגף החינוך ונציג מועדת הרבנים של ש"ס (הרב מאיה) ונציג אשכנזי נוסף.
138. לא למותר לציין כי הוועדה שביקש המנכ"ל להקים לא הוקמה מעולם וממילא מעולם לא התכנסה כדי לטפל באופן ממשי בסוגיית ההפליה העדתית בסמינרים.
מכתבו של המנכ"ל מצ"ב לעתירה ומסומן עת/14.
139. לשיבור האוון נציין כי למיטב ידיעת העותרים, בעיר בני ברק (שבה מצויים הסמינרים בבעלות העירייה), בוצע השיבוץ בידי בא כוחם של מנהלי הסמינרים ולא בידי הרשות המקומית, כמתחייב מן החוק והנהלים שהוצאו על פיו.
140. רק לאחר התערבות מצד משרד החינוך, בוצע שיבוץ "מקצועי". אכן, למיטב ידיעת העותרים, השיבוץ המקצועי בוטל לאחר מעשה, והפועלים בו התבקשו לשבץ את הבנות בהתאם להוראות שניתנו להם על ידי מנהלי הסמינרים.
141. כך, לדוגמא, בביתר עלית פעלה ועדת רבנים אשר הייתה אמורה לעסוק בשיבוץ הבנות.
142. לטענת מנהל אגף החינוך, השיבוץ בוצע בפועל על ידו, בסמכותו כ"רשם הראשי", אך נעשה בתיאום מלא ובכפיפות להנחיות שקיבל ממנהלי הסמינרים בעיר.
143. בראיון שנערך עמו הודה ה"רשם הראשי", כי השיבוץ נעשה בעצה אחת עם מנהלי המוסדות:

מראיין: מי ישב בוועדת השיבוץ?

ישראל תיק: אני הרשם הראשי, אני אתראי על השיבוץ.

מראיין: או קיי

ישראל תיק: השיבוץ נעשה ביחד עם מנהלי המוסדות. זאת אומרת, אנחנו ישבנו עם מנהלי המוסדות, עם כמות הילדות שנשארו ללא שיבוץ, כל מנהל היה צריך לשאת בעול, כל מנהל קיבל מספר תלמידות שלא התקבלו.

144. להשלמת התמונה יצוין כי דברי ה"רשם" ביחס לשיבוץ כל הבנות אינם מדויקים עובדתית, והובאו כאן רק לתיאור מעורבותם הפעילה של בעלי העניין – מנהלי הסמינרים, הנגועים ב"ניגוד עניינים" מובהק, בפעולת שיבוץ התלמידות לסמינרים השונים.

145. מצ"ב כנספח לעתירה ומסומן עת/15 מכתב של פעיל חברתי אשכנזי מביתר הפועל למען הבנות הספרדיות ומאויים בצורה קיצונית לטענתו על ידי יו"ר ועדת הרבנים.

תיקון המעוות

146. לנוכח חדילת משרד החינוך, הרשויות המקומיות והסמינרים ממילוי הנחיות משרד החינוך, וכדי לתקן מצב מעוות זה, ביקשו העותרים במסכת ארוכה של מכתבים (פירוט פניות העותרים בהמשך), מהמשיבים כי יפעילו לא לתר את סמכותם, וכי יורו לכל הסמינרים השייכים למערכת החינוך המוכר שאיננו רשמי למסור את תשובותיהם לכל הנרשמות אליהם בתוך שבוע, למען תוכל כל בת לדעת היכן תלמד בשנת הלימודים תשע"ב.

147. כמו כן ביקשו העותרים מהמשיבים כי יורו לסמינרים למסור לבנות שבקשתן סורבה את מלוא הנימוקים לאי קבלתן, ולאפשר להם לעיין בטופס הריאיון ובשאר המסמכים הרלוונטיים לעניין.

148. העותרים ביקשו, אך בקשתם לא נענתה. כמו בשנים האחרונות, גם ברישום לשנה"ל תשע"ב המשיכו המשיבים לחדול מעשייה של ממש בתחום הפיקוח על נוהלי הקבלה לסמינרים, וכך מצאו את עצמן שוב, כבשנים הקודמות, עשרות בנות שבקשתן להתקבל לסמינרים סורבה אך בשל מוצאן העדתי וההקפדה על מדיניות ה"מכסות" שתוארה לעיל.

אי פרסום הנחיות רישום וקבלה לסמינרים ותקנוני בתי הספר באתר האינטרנט של

המשרד או בפרסום אחר שיהא נגיש לכל

149. למיטב ידיעת העותרים, גם כיום זהו, ולאחר שחלפו כארבע שנים מעת ניתן פסק הדין הנ"ל, טרם קיימות הנחיות רישום וקבלה מפורטות, שפורסמו ברבים, ועניינן בתהליך הרישום לבתי-ספר על יסודיים מוכרים, הנחיות המקבילות להנחיות שנקבעו לגבי בתי-ספר יסודיים, כמפורט במכתבה של עו"ד מיכל חורין אל מנכ"ל החינוך העצמאי מיום 30.5.07 שבו פורטו הנחיות לקליטת תלמידים ותלמידות לכיתות א' בבתי הספר היסודיים.

150. יתר על כן: ככל שידוע לעותרים, בדיון משותף של ועדת החינוך והוועדה לביקורת של המדינה של הכנסת, שבה השתתף גם מבקר המדינה, ביום 2.3.10, התחייב מנהל האגף המוכש"ר מר פינסקי לדאוג לפרסומן לאלתר של ההנחיות לציבור הרחב זאת לאור טענות על אי הופעת הנהלים אפילו באתר משרד החינוך. ככל שידוע לעותרים, גם דבר זה לא נעשה עד היום.
151. מטעמים שפשרם אינו ידוע לעותרים, מסרב משרד החינוך לנהוג כמנהגו בעניינות אחרים, ונמנע מלפרסם את ההנחיות באתר האינטרנט של המשרד, או למצער, במקום אחר שיהא נגיש לכל.
152. גם תקנוני בתי הספר השונים, שפעמים רבות מהווים החסם הפורמאלי שמונע את קבלתן של הבנות ה"ספרדיות", כביכול בשל אי התאמה "חינוכית", אינם מפורסמים ברבים. מסיבה זו, גם במקרה שתקנונים אלה פסולים מצד תוכנם – כפי שהוכח בשלביה הראשונים של פרשת עמנואל – או שאין קשר בינם לבין הסיבות האמתיות שמונעות את קבלת הבנות ה"ספרדיות", לא ניתן להתמודד עמם בדרך ראויה. בהיעדר פרסום, לא ניתן להתווכח עם קיר אטום, שאין בו בסיס ממשי וחוקי לאי קבלת הבנות ה"ספרדיות".
153. פניות העותרים למשרד החינוך להביא לפרסום ההנחיות והתקנונים ברבים, באתר האינטרנט של המשרד או בדרך אחרת שתהיה נגישה לרבים, לא נענו עד כה.
154. גם התחייבויותיו של מנכ"ל המשרד למבקר המדינה ולועדת החינוך של הכנסת עוד בחודש מאי 2011, גם אמירתו במכתבו לעותרים כי "בימים אלה" אמור להתפרסם חוזר מנכ"ל מיוחד אשר יסדיר את הנהלים והכללים לרישום לסמינרים. ההבטחות חלפו ומימושן לא יצא אל הפועל.
- מצ"ב כנספת עת/20 מכתב המנכ"ל לעותרים בענין.

ועדת הערר

155. לכאורה, היו העותרים – ועשרות התלמידות שאת עניינן הם מייצגים – יכולים למצוא מזור ב"ועדת הערר" שפועלת במשרד החינוך.
156. דא עקא, שמניסיונם והמידע שביד העותרים עולה כי במקרים רבים מדובר, למרבית הצער, בהליך "למראית עין", שלא מתקיים בו דיון של ממש.
157. בחלק מהמקרים מתקיים הדיון רק "במעמד צד אחד", ללא נוכחות התלמידה (והוריה) שנפגעו מההחלטה, ולא ניתנת להם אפשרות ממשיכה להתמודד עם ההחלטה.
158. על דרך הרוב, נימוקי הסירוב מוצגים בצורה כללית ביותר (כגון "היעדר התאמה דתית"), החלטות ועדות הערר אינן מפורסמות ברבים (גם ללא ציון פרטים מזהים, שימנעו פגיעה בפרטיות), ונכתבות בצורה לקונית שאינה מאפשרת ביקורת ממשיכה.
159. ככל הידוע לעותרים, בהיעדר פרסום מסודר של האפשרות לפנות לוועדת הערר, רק תלמידות בודדות שבקשתן להתקבל לסמינר סורבה, פונות בפועל לוועדת הערר, ורובם המכריע של העררים נדחו.

160. על מנת לעמוד על דרך פעולתן של ועדות הערר, ביקשו העותרים ממשרד החינוך כי ימציאו להם פרטים ונתונים בעניין מספר העררים שהוגשו לוועדת הערר בחמש השנים האחרונות, וכמה מהם נתקבלו. למרות בקשתם, הנתונים לא נמסרו.

שינוי תלמידות בבתי ספר הפועלים ללא רישיון

161. מהמידע שבידי העותרים עולה כי לפחות ברשות מקומית אחת, מודיעין עילית, הפנתה הרשות המקומית תלמידות "ספרדיות" שביקשו ללמוד בסמינרים היוקרתיים למוסד "ספרדי" שלומדות בו רק תלמידות ספרדיות, למרות שמוסד זה פעל בלי רישיון.

162. יתירה מזאת: משרד החינוך הודיע כי יצא מלפניו צו סגירה לסניף של סמינר "דרכי רחל", בראשות הרב מנדלסון, שהוקם בביתר עילית. למרות זאת, גם משעבר **כחודש לאחר הוצאת הצו**, טענה העירייה בתוקף כי לא קיבלה כל העתק מהצו, ויש לשער שממילא לא עשתה דבר לוודא את סגירתו בפועל. מבדיקת העותרים נכון להיום (8.12.11) כמעט חודשיים ממתן הצו, בית הספר עדיין פועל כמים ימימה למרות שאין לו רישיון והוצא לו צו סגירה מפורש.

צו סגירה לסמינר המפלה תלמידות על רקע עדתי

163. למען השלמת התמונה נוסף, שכאשר משרד החינוך רוצה להפעיל סנקציות כנגד תופעות בזוויות של הפליה – הוא גם יכול.

164. דוגמא לכך היא צו הסגירה שהוצא לסניף של סמינר "דרכי רחל" בירושלים, שהוקם בביתר עילית ללא רישיון, ועוצמת ההפליה שלו תוארה לעיל. כפי שנכתב בסעיף 78 לעיל, מבדיקת העותרים נכון להיום (8.12.11) כמעט חודשיים ממתן הצו, בית הספר עדיין פועל כמים ימימה למרות שאין לו רישיון והוצא לו צו סגירה מפורש.

נטל ההוכחה

165. בתשובה למכתבם, נמנע משרד החינוך לתת מענה ממשי לתופעת ה"מכסות", על אף שלא הכחישה במישרין. במקום זאת, בחר להטיל את מלאכת ההוכחה של כל מקרה פרטני על שכם העותרים, משל הם – ולא המשרד – אמונים על הפיקוח.

166. והנה, כפי שצוין לעיל, בעוד שלעותרים אין כמעט כל נגישות – אלא בעקיפי עקיפין, ועל דרך המקרה – למאגרי המידע של התלמידות בסמינרים, למשרד החינוך נגישות קלה אליהם.

167. לו אך היו עושים הגורמים המוסמכים במשרד את המוטל עליהם, יכולים היו לברר בנקל את זהותן העדתית של תלמידות הסמינרים, ולגלות כי בחלקם מתקיים גטו ספרדי שבו 100% מהתלמידות הן ספרדיות, ואילו בחלקם האחר, בסמינרים ה"מיוחסים", לא עובר שיעור הספרדיות לעולם את מכסת ה-30%.

168. מסיבה זו, מבקשים העותרים כי לנוכח הנתונים הקשים שהוצגו לעיל, נטל ההוכחה בדבר היעדר קיומן של "מכסות", כטענת המשיבים, יועבר לכתפי המשיבים ולא יושת על העותרים אשר למרות רצונם לעשות כן, הם מנועים מגישה למאגרי המידע שיוכיחו את טענתם.

פניות העותרים

169. העותרים העמידו, וישבו והעמידו את המשיבים **מספר פעמים במהלך השנתיים האחרונות** על התופעה הבזויה והפסולה של קיום מכסות בסמינרים, ועל היעדר פיקוח ממשי ויעיל על הנעשה בסמינרים אלה וההפליה הנעשית במסגרתם.

170. כך, כבר במכתבם מיום 27.7.10, **ערב פתיחת שנה"ל תשע"א**, פנו העותרים לשר ולמנכ"ל, במכתב שבו ביקשו להתריע בפניהם על ההפליה העדתית הקיימת בסמינרים החרדיים ועל אי קיום הוראות המשרד בכל נושא הקבלה והרישום. העתק המכתב מצורף לעתירה כנספח עת/16.

171. בראש המכתב ציינו העותרים שלמרות ההתראות המוקדמות ששלחו למשרד החינוך בראשית שנה"ל תש"ע-2010, נותרו מספר בנות חרדיות מחוץ למסגרת לימודים סדירה **במהלך כל השנה!**

172. במכתבם ציינו העותרים כי מקצת הבנות שלא החלו את שנה"ל כסדרה שובצו בסמינרים רק כעבור מחצית השנה, לאחר שישבו בביתן **כששה חודשים, ומקצתן נותרו יושבות בביתן עד סוף שנה"ל תש"ע, לאחר שהפסידו שנת לימודים שלמה.**

173. על מכתב זה לא זכו העותרים למענה לא לגופם של דברים ולא בכלל.

174. בתאריך 30.11.10 פנו העותרים במכתב נוסף אשר מוען לגבי אלמליח שהינה המפקחת על החינוך העל יסודי באגף המוכר שאינו רשמי, ולגבי סגל-חורין מהמחלקה המשפטית של משרד החינוך. במכתבם ביקשו העותרים לקבל את הנהלים והכללים הנהוגים ברישום לסמינרים. מכתב העותרים מצורף לעתירה כנספח עת/17.

175. גם על מכתב זה לא זכו העותרים לכל מענה.

176. נציין כי המידע שבידי העותרים קיבל משנה תוקף באחרונה עם פרסום דו"ח מבקר המדינה 61 בתאריך 17.5.11. בדו"ח זה יש עיגון נוסף לכל הטענות שהעלו העותרים, ואף נוספו עליהן ממצאים חמורים נוספים אשר מאששים ומחזקים אותן.

177. בתאריך 23.5.11 שבו העותרים ופנו במכתב מפורט ומקיף לשר, למנכ"ל ולראשי הערים ירושלים, ביתר-עלית ומודיעין-עלית ובו פירטו בעיות שעלו מן השטח ודרשו את פעולתם של הרשויות בהתאם לסמכויות הנתונות להן בחוק. מכתב העותרים מצורף לעתירה כנספח עת/18.

178. לאחר שגם מכתב זה לא זכה למענה של ממש, פנו העותרים בתאריך 31.5.11 במכתב תזכורת לכל הנמענים ובו ביקשו בשנית מענה למכתבם. מכתב העותרים מצורף לעתירה כנספח עת/19.

179. בתאריך 12.6.11 השיב המנכ"ל על מכתב העותרים מיום 23.5.11. במכתבו סקר המנכ"ל את פעולות המשרד בתחום הרישום לסמינרים וירד לפרטי התלונות שהוצגו במכתבינו תוך שהוא מתעלם מבקשותיהם העקרוניות והכלליות של העותרים.
180. בנוסף ציין המנכ"ל כי "בימים אלה אמורות לצאת הנחיות מפורטות יותר בחוזר מנכ"ל", וכך הבהיר כי לא נמצא שום מקרה קונקרטי או מקרה המצביע על הפליה עדתית פסולה. תשובת המנכ"ל מצורפת לעתירה כנספח עת/20.
181. בתאריך 27.6.11 השיבו העותרים למנכ"ל על שאלותיו וצירפו למכתבם טבלה מפורטת המראה את האחוזים וחלוקת הסמינרים המדורגת כאשר הדירוג נקבע בהתאם להרכב העדתי של המוסד.
182. בנוסף ביקשו העותרים לקבל את העתק חוזר המנכ"ל שהיה אמור להתפרסם כהבטחת המנכ"ל "בימים אלה", אך לא פורסם למרות שעברו כשבועיים ימים מעת שפרסומו הובטח "בתוך ימים". מכתב העותרים מצורף לעתירה כנספח עת/21.
183. על מכתב זה, שכלל טבלה מפורטת ומסבירה לא זכו העותרים למענה כלל. אפילו שאלות הבהרה לא התבקשו מהעותרים בעניין.
184. משכל פניות העותרים למשיבים לא נשאו פרי, ועד היום הזה, כשלושה חודשים ויותר מעת פתיחת שנת הלימודים, יושבות עשרות בנות חרדיות "ספרדיות" בביתן, בהיעדר סמינר ראוי, התואם את רמתן, שיאות לקבלן לשורותיו, וכל זאת אך בשל מוצאן העדתי, לא נותרה בידי העותרים הבררה אלא לפנות לבית משפט נכבד זה של צדק, על מנת שיעשה צדק עם אלפי הבנות ה"ספרדיות" המבקשות שתיתן להם הזדמנות שווה ללמוד במערכת החינוך החרדי, ויורה למשיבים את הדרך הנכונה והראויה אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו.

ואלה טעמיה המשפטיים של העתירה

מעמד החינוך המוכר שאינו רשמי

185. הסמינרים, נושא העתירה דנן, הם חלק ממערכת החינוך ה"מוכר שאינו רשמי". מערכת חינוך זו חוסה תחת כנפיו של חוק חינוך ממלכתי, מתוקצבת על ידו, ומכוחו היא אף מפוקחת על ידי משרד החינוך.
186. וכך מורים אותנו סעיפים 1-11א לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953:
11. מוסדות חינוך מוכרים לא רשמיים
- השר רשאי לקבוע, בתקנות, סדרים ותנאים להכרות מוסדות לא רשמיים כמוסדות חינוך מוכרים, להנהגת תכנית היסוד בהם, להנהלתם, לפיקוח עליהם ולתמיכת המדינה בתקציביהם, אם השר יחליט על התמיכה ובמידה שיחליט.
- 11א. השתתפות רשות מקומית בתקציבי מוסדות חינוך מוכרים לא רשמיים [תיקון: תשס"ז]

קבע השר, לפי סעיף 11, סדרים ותנאים להשתתפות המדינה בתקציבי שעות הלימוד של מוסדות חינוך מוכרים לא רשמיים, בשיעור יחסי להשתתפות המדינה בתקציביהם של מוסדות חינוך רשמיים דומים (בסעיף זה - ההסדר הקובע), תשתתף רשות חינוך מקומית בתקציבי מוסדות חינוך מוכרים לא רשמיים הפועלים בתחומה בשיעור יחסי להשתתפותה בתקציביהם של מוסדות חינוך רשמיים דומים הפועלים בתחומה, לפי ההסדר הקובע; אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מסמכותה של רשות חינוך מקומית לקבוע שיעור השתתפות העולה על השיעור בהסדר הקובע.

187. ואכן, במשך שנים רבות, ולמן הקמת המדינה, מפקח, או למצער, אמור לפקח - משרד החינוך - באמצעות האגף לחינוך מוכר שאינו רשמי - על הנעשה בבתי הספר של "בית יעקב", שרובם ככולם אף משתייכים לרשת מרכז החינוך העצמאי של "אגודת ישראל".

188. כפי שתואר לעיל, בפועל "פיקוח" זה נעשה, אם בכלל, למראית עין בלבד. חלק מהמפקחים, ובוודאי הוותיקים שבהם, נגועים בניגוד עניינים מובנה, בהיותם יוצאי המוסדות המבוקרים או שבנותיהם, נכדותיהם ובנות משפחתן מדרגה ראשונה לומדות בהם.

189. ככל שידוע לעותרים, בעקבות עתירות שהוגשו לבית משפט נכבד זה, תוגבר בשנה האחרונה מערך המפקחים בצורה משמעותית, אך בהיעדר גיבוי מצד ראשי המשרד, ובשל ניגוד עניינים שיש למקצת המפקחים עם המוסדות המפוקחים על ידם, גם תגבורת ברוכה זו לא נתנה מענה ממשי לתופעת ההפליה העדתית בסמינרים.

הפן חוקתי

הפגיעה בשוויון ובכבוד האדם

190. השוויון - מנשמת אפו של משטר מדינת ישראל הוא, ואך למותר יהיה להכביר מלים בעניינו.

191. עקרון יסוד זה, חולש על כל ענפי המשפט, ופגיעתו רעה במיוחד בעניין דנן. בהיות נושא העניין מערכת חינוכית, הפליה בוטה על רקע עדתי, מהווה דוגמא חינוכית פסולה, לצד היותה פוגעת בכבוד האדם.

מקורות האיסור להפלות בשדה החינוך

192. כאמור בראש הדברים, עיקר עניינה של עתירה זו בהפליה קשה ומתמשכת. ולמותר להרחיב דברים בעניין איסור ההפליה בכלל, ואיסור ההפליה על רקע עדתי בפרט, שחל עליהם בכל מקרה, הן לפי ההלכה היהודית, הן מכוח עקרונותיה הכלליים של שיטת המשפט הישראלי, שהשוויון ואיסור ההפליה הם מערכי היסוד שלה, והן מכוח חקיקה

ספציפית בתחום החינוך כגון חוק זכויות התלמיד, חוק הפיקוח על בתי ספר ותקנות מוסדות מוכרים, והנחיות שונות שיצאו מטעם משרד החינוך.

193. העותרים יטענו כי בנקיטת מדיניות מפלה של קבלה לסמינרים, המשיבים פגעו ופוגעים פגיעה קשה הן בעקרון השוויון הבסיסי, האוסר על הפליה "בין דם לדם", ובמיוחד על רקע מוצא עדתי, והן בעקרון היסוד של שוויון הזדמנויות.

194. העותרים יטענו כי הוכחת ההפליה נגזרת הן מפעולות המשיבים, שמקצתן – מעין "הודאת בעל דין" – קיבלו ביטוי מפורש מפי המשיבים עצמם, כפי שצוטטו לעיל, והן מתוצאות ההפליה שפורטו לעיל. כידוע, קיומה של הפליה יכול שיהא מוכח רק מ"מבחן התוצאה" (לעניין זה ראו למשל בג"צ עמנואל ובג"צ טבקה, וכן ספרות רחבה בעניין זה, דוגמת זו הנזכרת במחקרה של מי' טמיר, אכיפה סלקטיבית (הוצאת נבו, תשס"ח)).

איסור ההפליה הספציפי על רקע עדתי – הבסיס החוקי

195. סעיף 5 לחוק זכויות התלמיד קובע כי רשות מקומית, בית ספר או אדם הפועל מטעמם, לא יפלו תלמיד מטעמים עדתיים או אחרים.

196. איסור הפליה זה חל הן ברישום תלמיד, קבלתו או הרחקתו מבית הספר; הן לעניין קביעת מסלולי קידום נפרדים באותו בית ספר, קיום כיתות נפרדות באותו ביי"ס וכיו"ב. החוק מוסיף וקובע שהפרת הוראות סעיף זה הינה עבירה פלילית אשר בצידה עונש מאסר או קנס.

197. מלבד הסנקציה הפלילית החלה על מוסד חינוך אשר מפלה בפועל תלמידים על רקע עדתי, איסור ההפליה מטיל חובות על משרד החינוך לדאוג לכך כי תמנע הפליה.

198. סעיף 32(א1) לחוק הפיקוח על בתי הספר מוסיף וקובע שאם נוכח מנכ"ל משרד החינוך שבבית הספר הופר איסור ההפליה הנ"ל, רשאי הוא לצוות בכתב על סגירתו לאחר שדרש בכתב מבעל הרישיון לתקן את הדבר תוך מועד סביר, ולאחר שהזהירו כי אי מילוי דרישה זו יגרור אחריו צו לסגירת בית הספר.

הסתייגות בתי המשפט מההפליה העדתית במוסדות החינוך החרדיים

199. דומה כי נושא ההפליה העדתית בקבלה לבתי הספר החרדיים – היסודיים והעל יסודיים – הוא מן המפורסמות שאינן צריכות ראייה.

בג"צ 4007/90 בוכניק ואח' נ' שר החינוך והתרבות ואח'

200. כך, למשל, בתיק בג"צ 4007/90 בוכניק ואח' נ' שר החינוך והתרבות ואח', נטענה טענת הפליה עדתית נגד כמה מוסדות חינוך, ובהם המשיב מס' 3 דנן.

201. בפסק דינו, כתב הנשיא שמגר:

במהלך הדיון הבהיר בית המשפט לבעלי הדין הבהר היטב, כי כל הפליה וכל קביעת מכסות על יסוד השיוך העדתי של הילדים כמתואר בעתירה היא בלתי נסבלת ואף בלתי חוקית.

202. לנוכח הערה חריפה זו, קיימו המשיבים התייעצות שבעקבותיה הגישו הודעה לבית המשפט בדבר ביטול המכסות העדתיות והנהגת נוהל חדש, בלתי מפלה, ובעקבות זאת מחקו העותרים את עתירתם.

בג"צ 52858/97 מרשל ואח' נ' שר החינוך והתרבות ואח'

203. לא עברו אלא כמה שנים ובג"צ נדרש פעם נוספת לסוגיה. בבג"צ 52858/97 מרשל ואח' נ' שר החינוך והתרבות ואח', ביקשו העותרים מבית המשפט הגבוה לצדק כי יחייב את המשיבים – ואף הפעם נמנה עמם מרכז החינוך העצמאי, להימנע מהפליית ילדיהם לרעה בשל נימוקים עדתיים.

204. גם הפעם הצהירו המשיבים, בעקבות העתירה, כי לא תהיה כל הפליה עדתית בקבלת תלמידים לבית הספר, ועל בסיס זה משכו העותרים את עתירתם.

205. הנה כי כן, ההפליה נמשכת והולכת. בכל מקרה נקודתי שמתגלה, ממחרים המשיבים להתנער מההפליה, ומצהירים כי לא יפלו תלמידים על סמך שיקולים עדתיים. על בסיס הצהרה זו נמחקת העתירה, עד לסבב הבא שבו נגלית ההפליה העדתית מחדש.

מכסות ל"ספרדים"

206. לא למותר להוסיף, כי בחלק מהמקרים, הכיר כבר בית המשפט בכך שההפליה הייתה למוסד של ממש, מושרש ומגובש. כך, למשל, קבע בית המשפט כבר בעבר כי ברשויות מסוימות נקבעו "מכסות" בלתי רשמיות לקבלת תלמידות ממוצא מזרחי-ספרדי" בבתי הספר ה"אשכנזיים".

207. ביטוי חריף לקיומה של מכסה מעין זו ניתן בתחומי העיר ירושלים. למותר לומר, שבהיותה עיר בירה, שחלק ניכר מאוכלוסייתה נמנה עם בני הקהילה החרדית, ומתחנך במוסדותיה, יש להפליה זו משמעות מיוחדת. מדו"ח המבקרת של עיריית ירושלים לשנים 2003-2004, כמו גם מתגובת עיריית ירושלים לעתירת האגודה לזכויות האזרח, עולה כי במוסדות החינוך של "בית יעקב" בירושלים קיימת מכסה של 30% בנות "ספרדיות".

208. אכן, העירייה עצמה הסתייגה מקיומה של המכסה הנזכרת. וכך, נאמר, בין השאר, בפסק דינו של בית המשפט המחוזי בעת"מ (ירושלים) 241/06 הנ"ל:

העירייה טוענת כי למדה על שיטת ה"מכסה" מפגישותיה עם נציגי ורבני מוסדות החינוך "מוכר שאינו רשמי" ולנציגי האגף נמסר כי מדובר במכסת מינימום של 30%.

העירייה טוענת כי החלת השינוי בעמדות הפסולות ובנוהג (שיש למחות כנגדו), של מניעת או הגבלת רשום שוויוני בשל מוצא עדתי, דרשה מעורבות ציבורית - בעיקר של רבנים ומנהיגי הדור של האוכלוסייה החרדית.

לכך התווסף לחץ ציבורי, עתירות שנדונו ומעורבות משרד החינוך והעירייה בנדון. העירייה טוענת כי קביעת "מכסת מינימום", הביאה בפועל לשינוי מבורך, אך לטענתה אין די בקביעת "מכסה" אלא יש להגיע לרישום שוויוני שאין בו זיקה לבחינת המוצא.

לטעמה של העירייה, כפי שהבהירה למוסדות החינוך, אין ב"מכסה", כדי לפטור את המוסדות מחובתם לקבל תלמידות באופן שוויוני שלא על סמך מוצא עדתי, קל וחומר שלא להגביל קבלה בגין השלמת "מכסה".

העירייה טוענת כי ה"מכסה" נועדה להבטיח שינוי ולא למנוע קבלה מעבר ל"מכסה" וככל הידוע לעירייה, אחוז התלמידות ממוצא מזרחי שהתקבלו למוסדות הנ"ל עולה על 30%.

העירייה ציינה כי במסגרת דיונים שהתקיימו בנוגע לעתירה, בהשתתפות נציגי משרד החינוך, המשפטים, העירייה וב"כ המשיבות, נדונו הדרכים להגברת הפיקוח ולהבטחת קיומו של הליך שוויוני. העירייה הביעה תקווה כי יגובשו הסכמות בין הפיקוח של משרד החינוך להנהלת מוסדות החינוך ויקבעו מנגנונים מעשיים להבטחת הליכי קבלה כדון, מבלי שיעלה חשש להפליה. העירייה מקווה עוד כי הגברת מנגנוני הפיקוח תסיר כל חשש להפליה עדתית, הפסולה כשלעצמה.

209. העותרים יטענו כי הפלית התלמידות ה"ספרדיות" לרעה עולה מאליה מניתוח הנתונים שהוצגו לעיל.
210. כפי שנקבע לא אחת בפסיקתו של בית משפט נכבד זה, לעתים קיומה של הפליה מוכח לא מראיות ישירות אלא מכוח תוצאות ההפליה והנתונים שמצביעים על קיומה.
211. העותרים יטענו כי עובדת קיומם של סמינרים רבים, שבהם אחוז התלמידות הספרדיות עומד על 100% (או שיעור קרוב לו), ולצדו קיומן של "מכסות" בסמינרים היוקרתיים שבהם שיעור התלמידות ה"ספרדיות" לא עובר לעולם את מכסת ה-30%, לא בכלל אוכלוסיית בית הספר ולעתים גם לא בכל כיתה וכיתה, מעידות כמאה עדים על קיומה של הפליה עדתית בוטה ופסולה.
212. מצטרפות לכך העדויות הרבות על קיום ההפליה, שמקצתן הובאו לעיל, דו"חות הביקורת של מבקר המדינה ומבקרת עיריית ירושלים, ופסקי הדין שהצביעו על קיום ההפליה העדתית במערכת החינוך החרדית.

ייחודה של עוצמת הפגיעה בהפליה על רקע עדתי

213. העותרים יטענו כי הגם שכל הפליה – פגיעתה רעה, הרי שהפליה על רקע עדתי פגיעתה רעה במיוחד, והיא מצויה ברף העליון של איסורי ההפליה בהיותה הפליה על רקע השתייכות לקבוצה "חשודה", הפליה שלצד פגיעתה בשוויון פוגעת גם בכבוד האדם.

הפגיעה בשוויון בשדה החינוך

214. אם הפגיעה בשוויון היא ה"רע מכל רע", הרי בתחום החינוך רעה היא שבעתיים. יש בה לא רק פגיעה בכבוד האדם ובזכותו הבסיסית לשוויון, אלא גם בזכותו לחינוך.
215. כך מורה אותנו חוק זכויות התלמיד, ובמיוחד סעיף 5 שבו, וכך מורים אותנו עקרונות היסוד של המשפט הישראלי.
216. ולא למותר להזכיר בהקשר זה כי איסור ההפליה שמקורו בחוק זכויות התלמיד חל על כל סוגי מוסדות החינוך, ובהם החינוך הממלכתי, המוכר שאינו רשמי, מוסדות פטור ואף מוסדות חינוך תרבותיים ייחודיים.
217. דברים נוקבים בעניינה הספציפי והמיוחד של הפגיעה בשוויון בשדה החינוך השמיענו הנשיא ברק:

הפגיעה בשוויון קשה היא תמיד. היא קשה שבעתיים שעה שהיא פוגעת בזכות לחינוך. אכן, הזכות לחינוך היא זכות יסוד במשפטנו, זכות המוקנית לכל אדם. זוהי "אחת מזכויותיו הבסיסיות של האדם" (בג"צ 2599/00 יתד נ' משרד החינוך, פ"ד נו(5) 834).

לזכות לחינוך ביטויים רבים בחוקות של מדינות דמוקרטיות, ובאמנות בינלאומיות. בצדק צוין כי "החינוך הוא מכשיר חברתי אשר לא ניתן להפריז בחשיבותו. מדובר באחת הפונקציות החשובות ביותר של הממשלה והמדינה. החינוך הוא חיוני לקיומו של משטר דמוקרטי חופשי, חי ומתפקד. הוא מהווה יסוד הכרחי למימושו העצמי של כל אדם. הוא חיוני להצלחתו ולשגשוגו של כל פרט ופרט. הוא חיוני לקיומה של חברה, שבה חיים ופועלים אנשים המשפרים את רווחתם ותורמים, בתוך כך, לרווחתה של הקהילה כולה... החינוך הוא, בלי ספק, מכשיר חשוב בהבטחת זכויותיו וחירויותיו של כל פרט ופרט, ובמימושו של הזכויות הפוליטיות הבסיסיות הנתונות לו, ובהן חופש הביטוי והזכות לבחור ולהיבחר".

[בג"צ 11163/03 ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נ' ראש ממשלת ישראל, טרם פורסם]

והוסיפה עליו דברים חשובים השופטת פרוקצ'יה בפסק הדין בעניין טבקה [בג"ץ 7426/08 טבקה נ' שרת החינוך ואח', ניתן ביום 31.8.10, להלן – פס"ד טבקה] שיפים גם לענייננו:

הנסיבות העובדתיות מצביעות בבירור על הפרה עמוקה של הזכות לשוויון במוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים.

עילות הסירוב לקלוט את התלמידים אינן מתיישבות עם החלת זכות היסוד לשוויון בחינוך ומהוות הפליה על רקע מוצא והשתייכות עדתית.

זוהי הפליה פסולה, שאינה יכולה להתקיים במערכת חינוך מדינתית הבנויה על אדני שוויון הזדמנויות מלא לכל תלמיד.

טענת ההתבדלות מחובת הנשיאה המשותפת בנטל הליך הקליטה אינה יכולה להתקבל, והנימוקים שניתנו לכך, כביכול, במישור אי-ההתאמה המגזרית של התלמידים לחינוך הייחודי המתקיים במוסדות המתבדלים, אינם קבילים ואינם משכנעים.

חוק איסור הפליה במוצרים ובשירותים

218. ביטוי למעמדו המיוחד של עקרון השוויון בשדה החינוך דווקא, נתן המחוקק גם בסעיף 5 לחוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, התשס"א-2000 [להלן - חוק איסור הפליה], שבו קבע לאמור:

5. איסור הפליה

(א) רשות חינוך מקומית, מוסד חינוך או אדם הפועל מטעם, לא יפלו תלמיד מטעמים עדתיים, מטעמים של רקע חברתי-כלכלי, או מטעמים של השקפה פוליטית, בין של הילד ובין של הוריו, בכל אחד מאלה:

- (1) רישום תלמיד, קבלתו או הרחקתו ממוסד חינוך;
 - (2) קביעת תכניות לימודים ומסלולי קידום נפרדים באותו מוסד חינוך;
 - (3) קיום כיתות נפרדות באותו מוסד חינוך;
 - (4) זכויות וחובות תלמידים לרבות כללי המשמעת והפעלתם.
- (ב) העובר על הוראות סעיף זה, דינו - מאסר שנה או קנס, כאמור בסעיף 61(א)(3) לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

219. המדקדק בחוק יראה שלהפליה העדתית נקבע מקום בראש סוגי ההפליה במערכת החינוך, ולנוכח העובדות המתוארות בעתירה דנן, דומה שלא בכדי.

220. על חשיבות יישומו הדקדקני של החוק בענייני חינוך, ומקומו החשוב של משרד החינוך בביעור ההפליה העדתית במערכת החינוך ובהקשר למגזר החרדי דווקא, עמד בית המשפט המחוזי בירושלים, בעת"מ (ירושלים) 1320/03 אלקסלסי ואח' נ' עיריית ביתר עילית ואח', פסקים מינהליים תשס"ג, 641. וכה אמר בית המשפט, בין שאר דבריו:

חוק ההפליה מהווה בסיס הכרחי לביקורת ועל משרד החינוך לוודא שאין כלשונו "הפליה עדתית בקבלת התלמידים". משרד החינוך צריך לעקור גם כל הפליה אחרת. [עמ' 658].

ובהמשך:

הפיקוח והיקפו נקבעים על פי ערכים שהחברה מבקשת לקדם. כך, הפיקוח על השוויון חייב להתקיים מכוח חוק איסור הפליה. הדרישה להבטחת גיוון ומעורבות מקדמת אינטרס חברתי כללי וגוברת על רצון

ההבדלים של חלקים כאלה ואחרים של החברה. דרישה זו יש לה תוקף כללי, אך היא באה לידי ביטוי מיוחד כאשר אותן קהילות מתבדלות מבקשות לקבל את חלקן במימון הכללי...

לא ניתן להשתמש באפיונים קהילתיים כדי להנהיג הפליה דה-פקטו המבוססת, למשל, על מוצא או גזע.

גם לא ניתן להכשיר כל התארגנות קהילתית רק משום שהיא נתפסת על ידי המתארגנים ככזו. הכללים שיונהגו על ידי המשיבה 2 חייבים להביא לכך שניתן יהיה לעקוב אחר מהלכיו של אותו גוף חינוכי, וכן הם חייבים לוודא שההתארגנות הקהילתית אינה באה על חשבון הילדים באופן שמונע מהם כלים חינויים הנחוצים לצורך השתלבות בקהילה בכללותה. [שם, עמ' 659]

221. הדברים, כך דומה, מדברים בעד עצמם, וכל המוסיף אך יגרע מהם.

העיקרון הפסול של "נפרד אבל שווה"

222. העותרים יטענו כי בשכבר הימים נקבע כי הליכה בדרך של "נפרד אבל שווה" היא פסולה בתכלית, ואין בה מזור לעוולת ההפליה.

223. ובאופן ספציפי נקבע כי החלת עקרון ה"נפרד אבל שווה" פסולה גם במערכת החינוך, כפי שנקבע ביחס לתחומי משפט אחרים. [לעניין זה ראו: ר' גביון, עיוני משפט כה (2000), עמ' 128].

האמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד

224. לא למותר להזכיר כי זכותם של ילדים לשוויון במימוש זכותם לחינוך, הוכרה גם בסעיף 28 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד משנת 1989 (כתבי אמנה 1038, כרך 31) אשר אושררה על ידי מדינת ישראל ביום 4 באוגוסט 1991.

225. על בסיס נורמטיבי זה, קבע בית המשפט המחוזי בעת"מ 241/06 הנ"ל כי:

אין ספק כי למדינה חובה מוגברת לאכוף את עקרון השוויון כאשר מדובר בחינוך בכלל ובחינוך ילדים בפרט.

לבתי המשפט נועד בעניין זה תפקיד חשוב ומרכזי לבחון ולבקר את הרשויות אם עומדות הן בסבירות ובקפדנות בחובתן לאכוף ולעמוד על משמר היישום של עקרונות יסוד אלה. [פסקה 25 לפסק הדין]

ניגוד עניינים

226. העותרים יטענו כי מתקיים ניגוד עניינים מובנה בין ה"מפקחים" שמונו על ידי המשיבים לבין הסמינרים וה"רשמים" שאמורים להיות מפקחים על ידם. ניגוד עניינים זה מתקיים בשל העובדה שילדות ונכדות ה"מפקחות" לומדות בסמינרים המפקחים על ידן. בשל כך, ובעיקר מפני החשש שמא בנותיהן ונכדותיהן תסולקנה מהסמינרים היה

והן תפעלנה ביד קשה נגד תופעת ההפליה, נמנעות המפקחות מלמלא כראוי וביד תקיפה את תפקידן, וככל שמדובר בהפליה העדתית, הן "עוצמות עיניים" ופועלות, אם בכלל, רק "למראית עין".

כוונת המשיבים

227. העותרים יטענו שככל שמדובר בהפליה פסולה, אין נפקא מינה למה התכוונו המשיבים. התוצאה המפלה היא הפוסלת את החלטת הרשות – במעשה או בחדילה מעשייה – וכוונתה אינה מעלה ואינה מורידה.

פגיעה בעקרונות יסוד של הליך ראוי והוגן

228. העותרים יטענו כי הדרך הקלוקלת שבה נוהגים המשיבים הן בעניין הרישום לבתי הספר והן בעניין העררים שמופנים אליהם בסוגיה זו, פוגעים בעקרונות יסוד של "הליך הגון וראוי".

229. לטענת העותרים, גם אם לא מדובר בהליך משפטי שגרתי, ענייננו בהליך מעין שיפוטי שבו הרשות הרושמת – ובוודאי ועדת הערר – אמורים לקבל החלטות גורליות לעניין מקום לימודי התלמידות על בסיס נתוני אמת, והפעלת שיקול דעת ראוי.

230. לטענת העותרים, הסתרת התקנונים ומועדי הרישום האמתיים (לא הפורמליים) מהתלמידות הספרדיות והוריהן, אינה מאפשרת למועמדות הפוטנציאליות לכלכל את צעדיהן, ובהיעדר הנמקות של ממש לסיבות דחיתן אין הן יכולות לממש כראוי את זכות הערעור שלהן.

231. פגיעה זו אינה עולה רק כדי הפרתה של חובת הפיקוח שקבועה בדין, אלא גם עולה כדי הפרת חובה ישירה שחלה על משרד החינוך, לנהל את ההליך בדרך של הליך ראוי והוגן, שבו תינתן לנפגע הפוטנציאלי "זכות טיעון" ממשית (ולא רק פורמאלית, כדי "לצאת ידי חובה"), והחלטה מנומקת כדבעי (לשם ההשוואה ניתן להשוות זאת לחובות ולהסדרים שחלים על משרד החינוך כאשר אנשיו מבקשים להרחיק תלמיד ממוסד חינוכי).

ערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית

232. העותרים יטענו כי ההפליה העדתית שנוהגת בסמינרים, מנוגדת לא רק לעקרונות דמוקרטיים, של שוויון בכלל ושוויון הזדמנויות בפרט, של כבוד האדם וחירותו, אלא גם בערכי יסוד יהודיים ותורניים, הניצבים בליבת ערכיה של "מדינה יהודית ודמוקרטית".

233. למען הקיצור לא נביא אלא מקצת מקורות בעניין זה (והמבקש להרחיב ימצא שלל מקורות, ראו לדוגמא בדברי כבוד השופט מלצר בחתימת פסק הדין בעניין עמנואל, ובמאמר "עקרון השוויון בלימוד תורה", שנדפס לאחרונה אצל א' הכהן, פרשיות ומשפטים, ת"א תשע"ב, עמ' 171-177).

234. וכך למדנו במשנתם של חכמים הראשונים, כבר בתקופת התנאים :

"כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת"
 – שמא תאמר: ישנו [=ילמדו] בני הזקנים, ישנו בני הגדולים, ישנו בני הנביאים?

תלמוד לומר: 'כי אם שמור תשמרון' – מגיד שהכל שוים בתורה.

וכן הוא אומר: תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב: 'כהנים, לויים וישראלים אין כתוב כאן, אלא יקהלת יעקב.'
 [ספרי דברים, פיסקא מח, מהדורת פינקלשטיין, עמ' 112].

235. עקרון יסוד זה, עולה גם ממחלוקת שמצויה במקור התנאי הקדום, הברייתא של אבות דרבי נתן (נוסחא א, פרק ג), שבה נאמר:

בית שמאי אומרים: אל ישנה [=ילמד] אדם אלא למי שהוא חכם, ענו, ובן אבות [=בעל ייחוס] ועשיר.

ובית הלל אומרים: לכל אדם ישנה, שהרבה פושעים היו בישראל, ונתקרבן לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים, חסידים וכשרים.

236. ולמותר להוסיף שהלכה – כבית הלל!

237. המתח שבין פתיחת שערי תורה לכול לבין הרצון לצמצמה לשכבה מסוימת, אליטיסטית ויחסנית בשל מוצאה, משתקף היטב גם בברייתא התלמודית המפורסמת (ברכות כח, ע"א):

תנא: אותו היום [שבו הורידו את רבן גמליאל מנשיאותו ומינו תחתיו את רבי אלעזר בן עזריה] סלקוהו לשומר הפתח, וניתנה להם רשות לתלמידים ליכנס.

שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר: כל תלמיד שאין תוכו כברו [=שאינו שלם במידותיו], לא יכנס לבית המדרש.

ההוא יומא אתוספו [=התווספו] כמה ספסלי [=ספסלים, לבית המדרש].

אמר רבי יוחנן: פליגי בה [=נחלקו בה] אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן. חד אמר: ארבע מאה ספסלי. וחד אמר: שבע מאה ספסלי.

הוה קא חלשה דעתיה דרבן גמליאל [=חלשה דעתו של רבן גמליאל].
 אמר: דלמא [=שמא]¹ חס ושלוס מנעתי תורה מישראל.

אחזו ליה בחלמיה חצבי חיוורי דמליין קטמא [=הראו לו בחלומו כדים לבנים מלאים אפר; לרמוז לו שהתלמידים שנוספו אינם אלא אנשים ריקים וחסרי ערך].

ולא היא, ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזון ליה [=והתלמוד מעיר: אמנם לא כך היו תלמידים אלה, אלא שרצו ליישב את דעתו, שלא יצטער בגלל חלומו].

¹ ויש לתת את הדעת לעובדה שרבן גמליאל עדיין אינו משוכנע שריבוי התלמידים אכן מבורך. הוא רק מסתפק בדבר ("שמא"), אך אינו מכריע בו.

238. כאמור, לא נכביר דברים בעניין דברים, אך נוסף ונדגיש פעם נוספת, שהפליה על רקע דתי מנוגדת בתכלית לערכיה של "מדינה יהודית" ולעקרונות יסוד של המשפט העברי.

פן מינהלי

חובת הפיקוח של המשיבים והגשמתה, הלכה למעשה

239. העותרים יטענו כי סמכותו – וממילא חובתו – של משרד החינוך לפקח באופן אפקטיבי, יעיל, על המשיבים, לרבות דאגה לכך שלא תתקיים הפליה על רקע עדתי בין כותליהם.

240. סמכויות הפיקוח של המשיבים חלות עליהם הן מכוח סעיף 11 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953; הן מכוח סעיפים 30 ו-32 לחוק פיקוח על בתי ספר, תשכ"ט-1969. בסעיפים אלה מוקנות סמכויות פיקוח רחבות היקף ל"מנהל הכללי" או למי שמונה לכך.

241. סמכות נוספת מוקנית למשיבים מכוח סעיף 5 לחוק זכויות התלמיד, התשי"ס-2000, המקנה סמכויות ל"רשות חינוך מקומית, מוסד חינוך או אדם הפועל מטעמם" בנוגע לאיסור הפליה ב"רישום תלמיד, קבלתו או הרחקתו ממוסד חינוך".

242. בדומה לכך, הוקנו סמכויות פיקוח שונות, במיוחד לעניין רישום וקבלת ילדים למוסדות חינוך, לרשות המקומית, מכוח תקנות לימוד-חובה וחינוך ממלכתי (רישום), תשי"ט-1959. בתקנות אלה ניתנה סמכות ל"רשם הראשי", כהגדרתו בתקנות, והוא הגוף האחראי "לארגון הרישום ולביצועו בתחום שיפוטה של רשות החינוך המקומית בהתאם לחוק הלימוד, לחוק החינוך ולתקנות אלה".

243. העותרים יטענו כי "פיקוח" אינו מונח בעלמא, אלא מחייב הקמת מערך שלם של אנשים, אנשי מקצוע עצמאיים ובלתי תלויים, אשר יפעלו בשקידה ראויה, כל העת, למלא את המטרות שעומדות מאחרי דרישת הפיקוח (השוו, כדוגמא, את מערך הפיקוח על חוק מוצרים ושירותים, ואת הגופים המבטיחים שוויון הזדמנויות בעבודה ומניעת אפליית לרעה של אנשים עם מוגבלות).

244. לעניין זה מפנים העותרים גם לסעיף 11 לחוק הפרשנות, התשמ"א-1981, הקובע שהסמכה לעשות מעשה מסוים, משמעה "שיש סמכות או חובה לעשותו במהירות הראויה, ולחזור ולעשותו מזמן לזמן ככל הנדרש לפי הנסיבות".

245. העותרים יטענו שהמשיבים אינם נוקטים בפיקוח אפקטיבי ויעיל, אלא לכל היותר בפיקוח פאסיבי לחלוטין (שממתין "עד שיגיעו תלונות על הפליה", ואלה כמעט ואינן מגיעות הן בשל אופי החברה החרדית שאנשיה אינם ממהרים ל"מסור" מידע לרשויות השלטון, הן בשל חששם של תלמידות והורים רבים מפני התוצאות החברתיות הקשות שיהיו להגשת תלונה על מוסדות החינוך המובילים במגזר), שדומה לעתים כי נועד רק "לצאת ידי חובה" ולא למלא את היעדים שלשם נחקק חוק הפיקוח ומערכת הדינים שמסדירה אותו.

246. העותרים יטענו כי המשיבים חדלו מקיום תובת הפיקוח, הן באי הקצאת משאבים ראויים והולמים למילוי חובת הפיקוח הלכה למעשה, והן באי מילוי חובת הדין הנזכרת "לחזור ולעשותו מזמן לזמן ככל הנדרש לפי הנסיבות".
247. העובדות – ובראשן, נתוני ההפליה העדתית הקשים - מלמדות כי הפיקוח לא נעשה לא "לפי הנדרש" ולא "לפי הנסיבות".
248. יודגש כי במישור העקרוני העותרים אינם סבורים לרגע שמלכתחילה יש מקום לתייג תלמידות על פי מוצאן. ועם זאת, כאשר מוכח קיומה של הפליה עדתית, כבמקרה דנן, אין המשיבים רשאים לעצום עיניים ולהתעלם מקיומה של הפליה כזו.
249. אכן, במקרים רבים של הפליה, דרושה לא אחת הוכחת קיומה של הפליה בפועל במקרה ספציפי (ולמען הסר ספק, גם בעתירה וגם במידע שבידי העותרים מצויות הוכחות כאלה לרוב). אך עניינה של העתירה אינו טיפול במקרה ספציפי זה או אחר (שביורו הראוי ייעשה בבית המשפט לעניינים מנהליים), אלא בטיפול הראוי והנדרש בתופעה הכוללת של ההפליה העדתית בחברה החרדית, שנובעת לטענת העותרים מאי קיום הוראות החוק על ידי המשיבים ומחדילתם מעשייה ממשית למיגור התופעה.
250. העותרים יטענו שכאשר נודע לרשות השלטונית באופן ברור דבר קיומה של מדיניות, עקבית ומכוונת, של הפליה בקבלת תלמידות לסמינרים, הרי שהרשות איננה יכולה לשבת בחיבוק ידיים ולא לעשות דבר. זאת, במיוחד, לנוכח הימנעותם של הנפגעים העיקריים – בנות הציבור החרדי, המועמדות ללמוד בסמינרים – לפנות לבית המשפט או לרשויות (ראו מאמרו הנזכר של הכהן), ולנוכח הקשיים והעלות העצומה שכרוכים בניהול תיק הפליה כזה, הן מבחינת הוכחה והן מבחינת המחירים החברתיים שאנשים מהחברה החרדית עשויים לשלם על ניהולו של הליך מעין זה.
251. העותרים יטענו שככל שעוצמתה והיקפה של ההפליה מתגברים, כך גדלה במקביל עוצמת והיקף הפיקוח הנדרשים מצד המשיבים לפעול למיגורה. לא כך אירע בענייננו: עוצמת ההפליה והיקפה גדלים והולכים (בין השאר לנוכח הגידול המתמיד והמואץ של האוכלוסייה החרדית) ואילו היקף הפיקוח (שרק בשנה האחרונה ממש ניספו לו תקנים) ובעיקר עוצמתו כמעט עומדים בעינם.
252. לנוכח חדילת המשיבים בעניין זה, דומה כי לדידם הפיקוח מתבטא בהוצאת נהלים (אך גם זאת לא תמיד. ראו לעיל, לעניין הנהלים שהובטח לפני חודשים רבים כי יפורסמו "בימים הקרובים", אך לא פורסמו עד היום) ובסימון "V" על המשבצות השונות של תהליך הפיקוח, הא ותו לא. המשיבים נוהגים, במקרה הטוב, בהנהגת פיקוח פורמאלי, טכני במהותו, שתכליתו "לצאת ידי חובה", ולא בפיקוח ממשי, מהותי, שנקיטת סנקציות ממשיות בצדו. והא ראייה: ממדי ההפליה שהולכים וגדלים (ונתוניה הוצגו בראש העתירה) מלמדים כמאה עדים על חדילת המשיבים מלמלא את תפקידם.
253. לעניין זה מבקשים העותרים להפנות את שימת הלב להחלטת כ"י השופט א"א לוי בפרשת עמנואל, דברים היפים – בשינויים המחויבים – גם לענייננו:

באשר למשרד החינוך, סמכות הפיקוח על האיזון שהובא לעיל מונחת לפתחו. **עליו להגן על הזכויות העומדות לאיזון ולנהוג ביד קשה עם מפרייו.**

אכן, סמכותו של משרד החינוך לביטול רישונו של בית-ספר הינה סמכות שברשות (סעיף 15 לחוק הפיקוח), ברם, כלל ידוע הוא כי על הרשות להפעיל את סמכותה באופן סביר, ובית-משפט זה קבע בעבר כי "סמכות הרשות הופכת לסמכות שבחובה, כאשר הנסיבות העובדתיות הן כאלה שערכי היסוד של השיטה החוקתית והמשפטית שלנו הופכים את אי-הפעלתה של הסמכות לבלתי סבירה באופן היורד לשורשו של עניין" (בג"ץ 3094/93 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד מז(5) 404, 421 (1993) וההפניות שם).

אין להשלים עם תהליך הדרגתי של ריפוי הפגם, ועל משרד החינוך לנקוט באמצעים אפקטיביים וחד-משמעיים למיגור האפליה והחזרתו של המוסד לתלם האיזון החוקתי.
(ההדגשות שלי – א.ה.).

באשר למשרד החינוך, נוכח סמכותו ואחריותו של זה בפיקוח על בית הספר, **ונוכח הפגיעה המתמשכת מצדו של בית הספר בזכות לשוויון** – ברי כי היה על המשרד לנקוט בכל האמצעים העומדים לרשותו לצורך מיגור האפליה והשבת מדיניותו של בית הספר למסגרת האיזון החוקתי. משנמנעו מרכז החינוך העצמאי ובית הספר לעמוד בהוראותיו של משרד החינוך, היה על זה האחרון להפעיל את סמכויותיו ולבטל את רישונו של בית-הספר תוך מניעת תקצובו, וכבר ציינתי בעבר כי "**אין להעלים עין ממצב מתמשך של חריגה מסמכות, ואין להתיר לרשות המינהלית לנקוט מדיניות של סחבת בתיקון המעוות**" (בג"ץ 10296/02 ארגון המורים בבתי הספר העל-יסודיים הנ"ל, בעמ' 238). (סעיף 27 לפסה"ד נשוא הבקשה).

דומה כי הדברים מדברים בעד עצמם, ומה לנו כי נוסיף עליהם, והרי כל המוסיף אך יגרע.

פרסום הנחיות, חופש מידע ושקיפות

254. העותרים יטענו כי המשיבים היו חייבים לדאוג לפרסום הנהלים ברבים, בדרך שתהא נגישה לכל, וכך גם לעניין תקנוני בתי הספר השונים, מועדי הרישום ושאר ההנחיות שנוגדות לסדרי הרישום. הוא הדין להחלטות בעררים השונים שמוגשים בסוגיה זו.

255. דומה שלמותר יהיה להכביר מלים בעניין חובת פרסום הנחיות מנהליות ומתן גישה למידע חשוב המצוי בידי הרשות ואשר הסותרתו עלולה לפגוע פגיעה קשה בציבור (לעניין זה ראו לדוגמא, את האמור בסערו של י' זמיר, הסמכות המנהלית).

256. חובת פרסום זו נובעת הן מעקרונות של הרשות כ"נאמן הציבור", הן מעקרונות של חופש מידע ונהיגת שקיפות במעשי הרשות. לעניין זה, כידוע, יש להבחין בין חובת הפרסום לבין צורתו, מקומו והיקפו. למען הסר ספק, יובהר כי מנקודת מבטם של העותרים גם אם אין חובה לפרסם את הנהלים, תקנוני בתי הספר השונים, מועדי הרישום וסדריהם והחלטות בעררים ב"רשומות", ראוי וצריך לפרסמם באתר האינטרנט של המשרד, במשרדי הרישום ובלוחות המודעות בכניסה לסמינרים, **ובלבד שכל המידע הנזכר יהא נגיש בקלות לציבור ולא ייטמן בחדרי חדרים.**

יושר, יושרה, הגינות ותום לב

257. העותרים יטענו כי גם הסמינרים עצמם, בהיותם גוף דו-מהותיים, הנתמכים על ידי המדינה ומשמישים הלכה למעשה, זרוע ביצועית שלה בתחום החינוך – חייבים בקיום עקרונות היסוד של שוויון, וביישומם המלא על המוסדות הנתונים לשליטתו.

258. לטענת העותרים, בהיותו גוף דו מהותי שעקרונות המשפט הציבורי חלים עליו (שלא לדבר על כך, שעקרון השוויון חל עליו אפילו היה גוף פרטי, מכוח חוק איסור הפליה במוצרים ומכח חוק זכויות התלמיד), סמינר אינו רשאי רק לקבל כספים מן המדינה, אלא חב במקביל בחובות שנגזרות מעקרונות היסוד שניצבים בתשתיתה. סמכות ואחריות, משמיעים אותנו לא רק זכויות – מימון וכספים – אלא גם, ואולי בראש ובראשונה, חובות. חובות אלה משמיעות אותנו בראש ובראשונה חובות של שוויון, הגינות ויושרה. לא כך נוהגים הסמינרים, בהפלותם בין דם לדם, ובהפעילם מערכת רישום וקבלת תלמידים הנעשית בשרירות לב, תוך הפרת חובת תום הלב, והתנהגות ביושר ויושרה. לא אחת יוצרים מנהלי הסמינרים מצגי שווא בפני התלמידות ה"ספרדיות" והוריהן, כאילו הכיתות כבר "מלאות" או כאילו שהמועמדת לא עמדה בתנאי הסף הנדרשים לכניסה לסמינר בעוד שלאמתו של דבר הסיבה האחת והיחידה לאי קבלתה לסמינר היא מוצאה העדתי.

אי ביצוע חובה חוקית

259. בחדילתם מלמלא את חובותיהם, על פי הסמכות שהוקנתה להם בחוק, סמכות שיש עמה אחריות, נמנעים המשיבים ממילוי חובה חוקית שהוטלה עליהם בדין. ולא למותר לחזור ולהזכיר כי כבר לפני כחמש שנים, בעת"מ 241/06 הנ"ל נצטווה משרד החינוך לבצע פיקוח ואכיפה אקטיביים ולא פסיביים בלבד. חדילת משרד החינוך מליישם הוראות פסק דין זה עולה גם כדי ביזיון בית המשפט (במישור המהותי, לאו דווקא הפורמאלי).

שיקולים זרים

260. העותרים יטענו כי ככל שמחדל זה נועד להגן על האוטונומיה של החינוך החרדי, פעולת המשיבים נגועה בשיקולים זרים. הגנה על האוטונומיה של החינוך החרדי אינה אחת מהסמכויות שעליהן מופקד משרד החינוך, והתחשבות בשיקול זה – כמו גם בשיקולים פוליטיים שעניינם אי פגיעה באינטרסים החרדיים למען "שלמות הקואליציה" (ואף שיקולים אלה מבצבצים, וחוזרים ועולים, לא אחת במקטעים שונים שבהם עשוי אדם לתמוה מה טעם חדלים המשיבים מלפעול, כראוי וכנכון, ביד חזקה ובנחישות למיגור ההפליה בסמינרים) - כמוהם כשיקולים זרים שמקומם לא יכירם במסגרת שיקול הדעת המסור לרשות מכוח החוק.

חוסר סבירות

261. העותרים יוסיפו ויטענו שאפילו אמרנו, ולא אמרנו, שנימוק כמו "שמירת האוטונומיה החרדית" ודומיו היו כשרים לבוא במניין השיקולים הכשרים, משקלו נמוך בהרבה מזה של עקרון השוויון ועקרון כבוד האדם – עקרונות יסוד חוקתיים מן המעלה הראשונה - ומן הדין שהאחרונים יגברו על הראשונים.

262. העותרים יטענו כי רשות שאינה מעדיפה עקרונות יסוד אלה של שוויון ושמירת כבוד האדם על פני שמירת האוטונומיה של מערכת החינוך החרדית, ואי התערבות בניהול מוסדותיה, פועלת בחוסר סבירות ואך מטעם זה דין החלטותיה להיבטל.

263. בהתחשב בכל המידע שקיים ברשות משרד החינוך, גם כתוצאה מעתירות קודמות, גם כתוצאה מדו"חות של מבקר המדינה וגם מידע אישי של אנשים בתוך המערכת, קיומה של הפליה עדתית בסמינרים היא כמעט מן המפורסמות שאינן צריכות ראייה. ממילא, חדילת המשיבים מלפעול באופן ראוי למיגורה, עולה כדי חוסר סבירות קיצונית.

אצילת סמכויות שלא כדין

264. העותרים יטענו כי הלכה למעשה, אצלו המשיבים את סמכותם, בכל הנוגע לקבלת תלמידים, לגורמים חיצוניים: ועדות הרבנים למיניהן, הגלויות והנסתרות, ומנהלי הסמינרים. בכך חטאו המשיבים לא רק בהתנצלותם מעליהם את סמכותם, אלא גם בהעברת ההחלטה על קבלת תלמידות מגורם שעל פניו אמור להיות זרוע ממלכה, מקצועית עצמאית ובלתי תלויה, לגורם פרטי, תלוי אינטרסים, שנגוע בשיקולים זרים ובניגוד עניינים, בהעדיפו את בניית המוסד החינוכי "בצלמו ובדמותו" על פני עקרונות של שוויון, צדק ויושרה. [לעניין זה ראו למשל: בג"ץ 39/82 הנפלינג נ' ראש עיריית אשדוד, פ"ד לו(2)537; בג"ץ 2303/90 פיליפוביץ נ' משרד המשפטים, פ"ד מו(1)410]

עוולות אזרחיות: רשלנות והפרת חובת חקוקה

265. להשלמת התמונה יטענו העותרים כי בחדילתם מפיקוח ממשי ויעיל, ולא רק "למראית עין", על קבלת תלמידות לסמינרים, נהגו המשיבים ברשלנות רבתי. רשלנות זו עשויה לעלות גם כדי עוולת הפרת חובה חקוקה, מכוח סעיף 5 לחוק זכויות התלמיד וחוק איסור הפליה במוצרים ובשירותים. לעניין זה ראו: ת.א. (באר שבע) 2359-05 טאללין ואח' נ' עיריית ערד, ניתן ביום 10.3.10.

האוטונומיה של החברה החרדית

266. בסיומם של דברים, מבקשים העותרים להדגיש שיש "לעשות סייג לתורה", ואין להצדיק כל מעשה עוולה, בוודאי לא כזה שעיקרו נטוע בהפליה עדתית, בנימוקים "תורניים" ו"חינוכיים" כביכול.
267. העותרים יטענו, כי המשיבים אינם רשאים להתחבא מאחורי שמלתה הרחבה של טענת "ייחודה של החברה החרדית" כנימוק להפליה על רקע עדתי, כפי שעשו במקרים דומים בעבר.
268. העותרים יטענו כי כריכת "חרדיותו" של מוסד בטענת הפליה על בסיס עדתי הינה הוצאת שם רע לתורת ישראל ולחברה החרדית. השוויון תופס מקום נכבד בין ערכיה של תורת ישראל. ואם כך על דרך הכלל, בקבלת תלמידים למוסד חינוכי – על אחת כמה וכמה.
269. זאת ועוד: גם גדולי תורה, דוגמת הרבנים א"מ שך ז"ל ולהבדיל בין חיים לחיים, הרב י"ש אלישיב, מורי דרכה של החברה החרדית בת ימינו, יצאו חוצץ נגד ההפליה העדתית במוסדות החינוך החרדיים.
270. ביטוי לכך ניתן בדברי אנשי "בית יעקב" עצמם, במסגרת עתירת האגודה לזכויות האזרח, כשאמרו: "הרב אלישיב, שהוא מעמודי התווך של החברה החרדית, נתן הוראה שנועדה לתקן מצב זה. המשיבות [=אנשי 'בית יעקב' – א.ה.] טוענות כי הוראת הרב הינה כי המוסדות יקבלו לכל הפחות 30% תלמידות יוצאות עדות המזרח, גם אם על פי הקריטריונים הקבועים, קיימות מועמדות עדיפות יוצאות אשכנז. לטענתן, הוראה זו נועדה ליצור העדפה מתקנת ולמנוע את לזות השפתיים ומראית העין כי תלמידות ממוצא מזרחי אינן מתקבלות בשל מוצאן" (עת"מ 241/06 הנ"ל, פסקה 10 לפסק הדין).
271. לטענת העותרים, "רוח המוסד" או "עקרונות פדגוגיים" אינם מילות קסם, שבהישמען באולם בית המשפט יקדו הכל בפניהן – לרבות כל עקרונות היסוד של תורת ישראל ושל המשפט הישראלי - קידה עמוקה, וישתחוו לפניהן אפיים ארצה.
272. במידה ונטענת טענה מעין זו, עליה להיות מגובה בתשתית עובדתית הולמת ולא בהפרחת סיסמאות לחלל האוויר. העותרים יוסיפו ויטענו כי לנוכח העובדות והנתונים הקשים שעולים בעתירה זו ומהווים תשתית לה, הנטל להוכיח שלא נימוקים עדתיים אלא נימוקים שיש בהם ממש הם שהביאו ל"אפרטהייד" הנוהג בין כותלי הסמינרים, מוטל על שכם המשיבים, וכל עוד לא עשו כן יש להניח קיומה של הפליה.
273. יתר על כן: כפי שצוין לעיל, רוב תלמידות בתי הספר היסודיים לומדות יחדיו במשך השנים האחרונות בכיתות משותפות, באין פוצה פה ומצפצף. מה קרה אפוא שביום בהיר אחד, רק עם הגיען לגיל הסמינר, נוצרו פתאום "תנאים פדגוגיים" שחייבו את הפרדתן? למשיבים פתרונים.
274. המגזר החרדי גופו אינו הומוגני אלא מורכב מקהילות שונות, בעלות מאפיינים דתיים ומנהגים שונים. עם זאת, כאשר מדובר בקבלה למוסדות חינוך שמורשים

וממומנים מטעם המדינה, ומפוקחים על ידה, אין בעובדות היות המוסד החינוכי מוסד "חרדי" כדי להצדיק מתן משקל לעדתה של תלמידה הבאה בשעריו.

275. העותרים יוסיפו ויטענו כי דווקא בחברה החרדית חלה חובת זהירות מוגברת על המשיבים מפני הנהגת הפליה בבתי הספר היסודיים והסמינרים, שכן תוצאותיה קובעות לעתים לא רק היכן תלמד הילדה, אלא גם עם מי תתחנך. בשל אופייה של החברה החרדית, מתולגלים בניה כבר מגיל צעיר בתווית מסוימת, והתווית תג על מצחה של ילדה כשייכת ל"יסוג ביי"ת", בשל מקום לימודיה משפיע על כל מהלך חייה.

276. אשר על כן, לזכותה של החברה החרדית – שכאמור, העותר מס' 2 הוא בשר מבשרה – לחיות על פי אורת חייה המיוחד, אין ולא כלום עם הצדקת הפליה עדתית במוסדות החינוך שלה.

277. ויפים לכאן דבריה של השופטת צור, בעת"מ 241/06 הנ"ל:

מוסדות חינוך מוכרים שאינם רשמיים, דוגמת המשיבות בעתירה שבפני, הינם גופים הנתונים לפיקוח הרשות הציבורית במספר מישורים.

מוסדות אלה נהנים מאוטונומיה חינוכית רחבה שהינה פועל יוצא של המשטר הדמוקרטי המעודד מתן אפשרות לקהילה לשמור על מסגרת ייחודית, בין השאר באמצעות הפעלה של מוסדות חינוך.

אולם הצורך בשמירה על האופי הייחודי של הקהילות השונות, אינו בא ליתר את הצורך בפיקוח הרשות הציבורית, מקום בו מדובר בשמירה על זכויות יסוד מהמדרגה הראשונה של ערכי חיים מתוקנים בחברה.

עקרון השוויון השולל הפליה, חייב להישמר מכל משמר גם בתוך המסגרות הסגורות והמיוחדות של הקהילה ככלל ומוסדות חינוך מוכרים, שאינם רשמיים בפרט. [פסקה 26 לפסק הדין]

אשר לצו הביניים

278. כאמור לעיל, כתב העתירה מגלה מסכת ארוכה של רשלנות, עצימת עיניים וחדלות מעשה, שהביאו לכך שהלכה למעשה לא מתקיים פיקוח ממשי על נוהלי הרישום לסמינרים, ועל דרכי קבלתן של המועמדות ללמוד בהם. כתוצאה מכך, נוצרת הפליה קשה ביותר, על רקע עדתי, שמטילה צל כבד ומטביעה אות קלון על מצחה של מערכת החינוך במדינת ישראל.

279. לנוכח העובדה שאנו מצויים מרחק זמן רב מפתחת שנה"ל תשע"ג, ולנוכח העובדה שמועד הרישום הרשמי לסמינרים יחול רק בעוד כשלושה חודשים, **זומה שלא ייגרם למשיבים כל נזק ממשי** אם לעת הזו "יוקפאו" כל הליכי הרישום לסמינרים החרדיים לקראת שנה"ל תשע"ג, עד אשר תידון העתירה ותוכרע לגופה, במועד מוקדם ככל האפשר, ככל שיתאפשר לבית המשפט לקובעו.

280. לעומת זאת, היה ויחלו הליכי הרישום הקלוקלים, שנהגו בשנים עברו, קרוב לוודאי שישוב וייגרם עוול ונזק למאות הבנות ה"ספרדיות" שמשוועות לצדק ולשוויון, אך בשל מוצאן תימנע מהם הכניסה או למצער, זכות ההתמודדות השוויונית על "כרטיס הכניסה", לאותם סמינרים.

281. עובדה נוספת שיש בה להצדיק את מתן צו הביניים היא הרישום המוקדם שנעשה על ידי הסמינרים ובניגוד להנחיות מבצעים מיון מוקדם (ראו נספח עת/13), רישום המעמיד, למעשה, את התלמידות המועמדות להתקבל לבית הספר ואת הרשויות בפני "מעשה עשוי", שעיקרו רישום סלקטיבי ומפלה, המסנן בין תלמידות על פי מוצאן, ומונע מהרשויות – למעשה, גם אם לא להלכה – לשנותו לאחר מכן. המציאות מלמדת כי לאחר שתלמידה "אשכנזייה" התקבלה כבר לשורות בית ספר, איש לא יוציאנה משם (והדבר גם עשוי לפגוע באותה תלמידה, שתיענש על לא עוול בכפה בשל רשלנותם והתנהגותם הקלוקלת של מנהלי הסמינרים והמשיבים) רק מפני שמועמדת "ספרדית" הגיעה במועד הרישום והתברר שנתוניה גבוהים משלה.

282. מאזן הנוחות נוטה אפוא בבירור לצד העותרים ומאות התלמידות שהם מייצגים. כפי שהוכח בשנים עברו, וכפי שעולה מן העתירה, בשנים עברו נפתחו בפועל הליכי הרישום לסמינרים כמה חודשים לפני פתיחת מועד הרישום ה"רשמי". בדרך זו דאגו מנהלי הסמינרים לשבץ את הבנות – רובן המכריע "אשכנזיות" – שנראו ראויות בעיניהם, ולאחר מכן נענו המועמדות ה"ספרדיות" כי "אין עוד מקום". על מנת למנוע "מעוות לא יוכל לתקון זה", נדרש מתן צו ביניים שיקפיא את הליכי הרישום עד לתיקון המעוות או לחלופין עד הכרעה בטענות הקשות שעולות מן העתירה בכל הנוגע להפליית הבנות ה"ספרדיות" ברישום לסמינרים.

283. לחלופין, יבקשו העותרים כי בית המשפט יקבע את הדיון בעתירה לדיון במועד מוקדם ככל האפשר, עוד לפני שמתחילים לא רק הליכי הרישום לשנת תשע"ג אלא גם פעולות ה"קדם-רישום", פעולות שלטענת העותרים אינן חוקיות בעליל, אך רווחות ביותר במערכת הרישום בפועל לסמינרים היוקרתיים.

אחרית דבר, והיא ראשית

284. עתירה זו נכתבה בדם לבם של העותרים. לנוכח העוול המתמשך – שלצד הפן החוקי והמשפטי שלו, מצמיח עוול אנושי, מוסרי, חינוכי וחברתי, שעוצמתו והיקפו עלו למעלה ראש, אין הם יכולים להמשיך ולחשות, כפי שעשו רבים במשך יובל שנים ויותר.

285. על פניה, עתירה זו מציגה תמונה עגומה של הפליה עדתית "ממוסדת" שהייתה צריכה, לכאורה, להרעיד את אמות הספים. כל מי שדמותה של מדינת ישראל בכלל יקרה בעיניו, ומערכת החינוך שלה בפרט, אינו יכול לעמוד בצד, שקט ושלו, לנוכח תופעה פסולה ובזויה זו.

286. לא נעלם מעיני העותרים שרבים סבורים כי שאלת ההפליה על רקע עדתי כבר פסה, עברה ובטלה מן העולם, בישראל של המאה ה-21. ברם, העובדות מלמדות כי למרות אי הנוחות לעסוק בסוגיה זו, שלרגע דמינו כי שייכת היא לימים רחוקים,

המציאות שבה מופלות תלמידות "ספרדיות" לרעה במערכת החינוך החרדית היא מציאות חיה, נושמת ובוטטת, ולא ל"עצום עיניים" ולהתעלם מקיומה בתקווה שמתוך כך היא תיעלם (לעניין זה ראו גם דבריו הנכוחים של בית משפט נכבד זה בבג"צ עמנואל ובבג"צ טבקה).

287. במקום שהרשויות לא רק תשמענה קול זעקה, אלא תעשינה מעשה ממשי שיהא בו כדי להפסיק את ההפליה הפסולה, או, למצער, להקטין באופן משמעותי את ממדיה, דומה לעתים כאילו הן עצמן מקבלות את ההפליה כ"גזרת גורל" שיש להשלים עמה, ומתוך כך חדלות הן מעשייה.

288. ביטוי חריף ומר לכך ניתן בדברי המנכ"ל היוצא של משרד החינוך, ד"ר שמשון שושני, שאמר – בראיון טלוויזיוני שנערך לרגל סיום כהונתו ותפקידו כמנכ"ל המשרד. וכך אמר ד"ר שושני:

ד"ר שושני: "אני חושב שמה שמתרחש במערכת החינוך משקף את מה שמתרחש במציאות הישראלית ואם אתה חושב שמערכת החינוך יהיה בכוחה לשנות את המציאות החרדית אני יכול רק לאכזב אותך כי אני לא מאמין שזה יקרה"

שושני: בכל מקרה של הפליה, מנהל מוסד צריך לעוף, לשלול ממנו את רישיון ההוראה שלו והוא צריך לעוף מן המערכת.

מראיין: זה קרה?

שושני: זה לא קרה, כי לא ידוע לי על מקרה שמישהו הגיש תלונה על הפליה, וגם מקרים שהוגשו למשרד, נבדקו אחד לאחד, האם הרקע הוא הפליה או שהרקע הוא רקע אחר.

תקליטור שעליו הקלטת תוכנית "המקור" בערוץ 10 מיום 22.11.11 שבה שודרו דברי ד"ר שושני מצורף לעתירה כנספח עת/22 (בכתבה זו מצויות, בין השאר, הקלטות דברים שמקצתם צוטטו גם בעתירה ונוספו עליהן נתונים רבים)

289. העותרים יבקשו לטעון כי אפילו אמרנו, ולא אמרנו, שההפליה העדתית "משקפת את מה שמתרחש במציאות הישראלית", אין להסכים עמה. בוודאי לא כאשר מדובר במערכת חינוך, שאמורה לכוון את אורחותיה על פי ערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית, ונועדה לתנך את ילדי ישראל להילחם בתופעות בזויות ופסולות של הפליה מכל סוג שהוא, והפליה עדתית בפרט.

290. "אם בארזים" – במנכ"ל משרד החינוך, איש חינוך ותיק ומוערך – נפלה שלהבת הייאוש והחידלון, "מה יעשו אזובי הקיר" – המורים והמחנכים שחיביבים, מבקשים ומתבקשים להילחם בתופעה הפסולה של ההפליה, יום יום, ושעה שעה?

על כל אלה, ולאור כל האמור, מן הדין ומן הצדק להוציא את הצוים – צו על תנאי וצו הביניים – שפורטו בראש עתירה זו, ולקיים דיון בעניינה בהקדם. אם לא ישתכנע אחרת,

יתבקש בית המשפט הנכבד להפוך את הצו על תנאי מוחלט ולחייב את המשיבים בתשלום הוצאות העותרים, שכ"ט עו"ד ומע"מ עליו כד"ן.

7/8/11
ישעיהו אברהם, עו"ד
ב"כ העותרים

7/8/11
ד"ר אביעז הכהן, עו"ד
ב"כ העותרים

ירושלים, י"ב בכסלו תשע"ב, 8 בדצמבר 2011

תצהיר

אני הח"מ, יואב ללוס (ת"ז 035993674), לאחר שהוזהרתי כי עלי לומר את האמת וכי אם לא אעשה כן אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, מצהיר בזאת לאמור:

1. אני העותר מס' 2 בעתירה זו, ועומד בראש העמותה, העותרת מס' 1, והנני מגיש תצהיר זה בתמיכה לה.

2. הנני מצהיר כי זה שמי, זו חתימתי, וכי כל העובדות שבעתירה נכונות למיטב ידיעתי ואמיתיות.

יואב ללוס

אישור

אני הח"מ, עו"ד הודיה היינוביץ מרחוב הלל 23 ירושלים, מאשר בזאת כי ביום י"ב בכסלו תשע"ב, 8 בדצמבר 2011, הופיע לפני מר יואב ללוס המוכר לי אישית ולאחר שהוזהר כי עליו לומר את האמת וכי אם לא יעשה כן יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, אישר את נכונות תצהירו דלעיל וחתם עליו בפני.

הודיה אי היינוביץ (רימורט), עו"ד
 Hodiya I. Hainovitz
 Lic. No. 10101
 עו"ד הודיה היינוביץ, עו"ד